Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш; вІашагІкхета!

СЕРЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дениз ◆ ШОАТТА, 4 ИЮНЬ, 1983 ШУ. ◆ № 67 (8789). ◆ Мах 3 кап.

ХІара балха дийнахьа дисциплина тІехдикеи хьадер дукхагІеи хилийта!

ГРАФИКАЛ ХЬАЛХАБУВЛАШ

Туха тІерча юра тІоанашкара мехкдаьтта лахара йоаккхаш я Галаев Іийсас кулгалдеча бригада буруш тохаш йола 951-гІа скважина. Пхи эзар метр кІоарга буруш тоха деза укхаза.

Массе хана пачхьалкхен планаши шоаш тІалайца социалистически декхараши толамца кхоачашдеш хьайоагІа МагІалбикерча буруш тохача балхий управлене хьалха латтарех йолча бригада коллектив.

Соахка 13-ча октябре дІададаьд кердача скважине буруш тохара балхаш. 2590 метр буруш теха кІоаргъаьй скважина цу хана денз, планах 2400 метр йолча.

Толамца кхоачашду бригадерча бурувдеттараша укх шерара балха декхараш а. 106 процент кхоачашъяьй цар май бетта буруш тохара план. ХІаьта ер шу доладелча денз 1200 метр буруш тохад план цхьа эзар метр йолча.

— Тха толамий ларде латт бригадера бурувдеттараш балха гоазал лекха йолаш, моллагІа тІадилла гІулакх дикка чакхдоаккхалуш хилар, — дуви Галаев Іийсас, — барт-цхьоагІо йолча коллективе айхха кхотабенна уж хилар. Итт - пхийтта шера хувпа ца луш тха бригаде болх беш ба дукхагІбола бурувдеттараш. Пхе-ялх шера цхьан метте болх беш хьабоагІа бурувдеттарий гІончий а. Тайп - тайпара балха гоазалаш кераерзаяь, ишача вІашик хуаца йиш йолаш ба бригадера беррига бурувдеттараш. Тха балха из лоархІаме а да.

ХІанз оаха буруш тохача скважина тІоанашка каст-каста нийслора маркхал дукха чубуаш — поглощенеш, е грифонаш, вешта аьлча Іочубахийта маркхал кхычахьа гІолла юха хьалтІабалар. Цу хьовзамашта дукхьала толамца къовсам лоаттабеш чакхбаьлар бригадера бурувдеттараш, скважине 1640 метр кІоарга хьалхара колонна Іочулхийта из дІачІоагІъяхьда йолча хана.

Графинах оттаьча ханал пхи ди хьалха йистедаьхар тха коллектива хьалхара колонна Іочуяхийтарен скважина тІера дІачІоагІъярен балхаш а.

ЛаьрххІа чІоагІа терко ен леладу бригаде электроэнерге, реагентий, кхыча хІамай кхом бара гІулакх. Из бахьан долаш цхьа бІаь эзар сомал совгІа пачхьалкхен рузкъа кходаьд бригада кердача скважине буруш тохача.

Бригада кулгалхочо цІераш йоах шоай коллективе балха хьалха латтача юкъарча балха хьинаре даакъа лоацаши болча болхлой. Царех ба бурувдеттараш Ибрагимов Рамазан, Заруднев Яков, Заругаев Иван, бурувдеттачун гІончаш Алиев Александр, Злаиков Дауд, Бузуркиев ЛомІаьла, слесарь Петренеев Алексей, электромонтер Иванов Иван, оператор - коллектор Зарутаева Лариса, кхыбараш.

Республикерча бурувдеттараштa юкъе баьржа скважина йистекхарга дІайода ха 25 процент лоацъяра тІехьара болам хьал а лаьца социалистически яхь лелаеш ба хьалхалаттарех йолча бригадера мехкдаьтта лехараш.

Из декхар а цар толамца кхоачашдергхилдарех тешавеш да бригада таханара къахьегама толамаш.

А. ХАРСИЕВ.

КХОАНА—МЕЛИОРАТОРА ДИ

ЛАЬТТАН БЕРКАТ СОВДОАХАРАШ

Грознерча «Родина» яхача совхоза баьцадаьраш,ялат, доакъара культураш дІаюиш 70 гектари сомий бешамаш тІайолаш 730 гектари лаьтта леладу. Из деррига а хий дехкаш да. ХІара шера итт эзар тоннага дІакхоачаш баьцадаьраши массехк эзар тонн соми хьалкхебу дови кхашкен бешамашкен совхоза къахьегамхоша. Царел совгІа дукха хьайбай продукташ а йоах.

Совхоза лаьтташ укха зона догІаш кІезига делхаш я. Яле а цигарча болхлой има дІакхоач, шоай боахама кхашка юкъе гІолла ІодоагІача Алханчуртски нанала чурча хих ма боагІара пайда а эцаш, лаьттал культураши соми дика хьувкъабе а дукхача шерашка тІа юалача баьцехи ялата культурехи шоай хьайбишта шортта гІожен моаьш доакъар кийчде а.

Укх шера шоаш тІалайца социалистически декхараш толамe кхоачашдара, мехка Кхачан программа кхоачашъеча совхоза болхлоша ма могта дукхагІа баьцадаьраш, сом, хьайбай продукташ яхара дийнахьа а бус а болх байт цар догІан хьисапе хий деттача шийтта агрегатага. ОарцагІбаьхаб болхлой кулг - кара зІамига харшаш а доахаш сомий гаьнаштеи кхыча культураштен хиш дехкара а.

Совхоза кулгалхоша, партийни, профсоюзни организацеша таханарча дийнахьа эттара керттерча гІулакхех дар из долга кхета а деш, шоай балхаш цІенхаштта вІаштІехьдахарах дийнахьен бусен 80 гектара тІарча хІа-хаштта кхоачам хилаьл хий тох. Цу балха хаддалза тІахьожам лоаттІабу йоккха балха опыт йолаш волча инженер - мелиоратора Масалкин Александра.

Укх денoшка шоаш къахьегарга хьежжа мара цхьаккха хІама хьувкъаргІоацилга кхета а деш, шоашта могар деш боахи кхашкен бешамашкен совхоза болхлой. Цхьа саг вац царна юкъе сахьата тІа а хьежаш болх беш.

Къаьстта хьинаре болх бу догІан хьисапе хий детташ йола агрегаташ лелаеча механизатораша Рыкалов Николая, Сулиманов ІаьлаС, Грязнов Константина, Медведев Владимира, Смирнов Георге, Жулин Анатоле, Сидоренко Ивана, кхыбараша.

Дуккхача шерашка из болх беш бокъонца говзанчаш хиннаб царех. Масала, шийтта шу да цу совхозе кхашка Жулин Анатоле ший агрегаташа догІан хьисапе хий детта, хІаьта цхьайтта шу даьннад тІемен къахьегамен ветерана Медведев Владимира мелиоративни балхаш ду. Иштта мелиораторий болх беза а бенна йоккха стаж йолаш ба хий детта агрегаташ лелаеш бола вож механизатораш а.

Хаддаза белха нормаш тІехкхоачаш а еш кулг-кара хиш дехкача къахьег болхлоша Строев Петра, Везнева ТІауса, Якимичкин Николая, Везнев Іарбе, Иванникова Клавдиас, кхыбараша.

— Массане а сайна из а дукъала дувц мелиоратора Ди, — аьлар совхоза директора, Советски Союза Турпала Крутов Петр Максимовича.

С. АУШЕВ.

СУРТАШ ТІА: механизатор Смирнов Георгийи бригадир Иванникова Ольгеи.

ДогІан хьисапе хий тохаш я Сулиманов ІаьлаС лелаеш йола агрегат.

И. ПЛИЕВА сурташ.

Декхарех лоархІабаьб

Пхе бетта план дикка тІехкхоачашъяьй Грознески кондитерски фабрика болхлоша. Укх бетта чотагІа цар арахийцар 88 эзар сома мехка товарни продукци, цу даькъе заданел совгІа арахийца кондитерски изделеш 90 тонн я. Пачхьалкхен планал совгІа маьхала яьккхай 36 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци.

Фабрика цехашта юкъе яьржача социалистически яхье котало а яьккха, эггара хьалха пхе бетта план кхоачашъярех рапорт делар Бислиева АсмаІ Алиевнас кулгалдеча розничин цеха кондитераша.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ГОРОДО—ЮРТА

Дукхача хана денз тоссаденна къахьегама доттагІал да Октябрьски Революце орден лелаеча Грознески «Красный молот» завода номер 11 йолча автотранспортни цеха коллективал Грознески района «Загорский» яхача совхоза къахьегамхоштен юкъера дар.

ХІара шера транспортникаша хьинаре даакъа лоац совхоза юртбоахама культураш чуэцача, хьайбашта гІожа а моша а довкъараш ІалашдеЧа.

ХІанз укх деношка а заводо пхиъ машина хьожаяьй совхоза хьайбаш ахкан замалахьа лоаман даьгІенашка хьалдугача гІо де. ХІара дийнахьа хьайбаш хьалкхувлача шинша рейсаш ю дикагІболча водителаша Порфиров Ивана, Коваленко Георге, Ересько Юре, Егорченко Анатоле, Демин Юрс.

ХІавзале доажаде цар хьалдигад 420 бежан. Деррига хьайбаш цхьан кІира лоамашка хьалдига бовла лерхІ водителаша.

Т. АЛЕКСЕЕВ.

Керттердар: дисциплинеи бехктокхами

БОЛХ ЦХЬАНА БЕШ ХИЛЧА

КхоалагІа шу да тха районни производственни объединени вІашагІъелла. 106 саг ва унхаза болх беш. ХІанззехьа белгалъяьннай тха коллектив дика къахьегарца. Иштта соахка объединене массе хьокхамех тІехкхоачашйир планаш. Дика болх беш я коллектив карарча шера а. Хьалхарча квартала задавеш тІехкхоачашъяьй.

Укх шера цхьоалагІча февралера 15 марте кхаччалца кхашка органически удобренеш дІакхухьаш а тувсаш а бар механизатораш. Из болх тІехдика чакхбаьккхар цар. 200 процент кхоачашйир задани. Цудухьа республикански объединене хьалхара моттиг хьожайир тхона.

КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленумо мохк экономически дегІаахара, советски наьха вахар кхы тІа а тоадара хьакъехьа лоархІаме декхараш оттадаьд вайна хьалхашка. Цудухьа тахан чІоагІа лоархІаме да къахьегама овсарле лакхъяр. Из дара чІоаггІа эшаш хІама да балха дисциплина, производствера лостам чІоагІбар.

Массане а санна тха коллективо дег чура къоабал в еш тІаийцар КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленума решенеш.

«ЦІенхаштта къовсам лоаттабе беза къахьегама дисциплина телхаечарца, мекъачарца, ханнахьа балха хьа ца ухачарца» — йоахар собранешка къамаьлаш даьча болхлоша. Массане санна лерттІа болх бе безам боацараштa дІахайтер цар хьалаьца никъ бехкаргхилар. ТІаккха, водителаш — С. С. Албогачиев, А. О. Евлоев, М. В. Баркинхоев, трактористаш, Х. А. Шаулиев, Д. С. Матаев къахьегама дисциплина телхаярах, ца доагІаш дола гІулакхаш леладарах балхара дІабаьхар. Цхьацца бола водителаш машинаш тІара Іобаьхар, балха тІа корта бохабу маларaш мелаpах, машинаш бус гаране а ца уттаеш, шоай ноа дІаутттаярах. ХІаьта водитела Мальсагов Адама бахьан доацаш балха ца варах выговор еннай.

Цу ваха масал эца а мегаргдолаш, толамаш доахаш, хьинаре къахьегаш дукха болхбой ба коллективе. Цар дика даакъа лоац социалистически яхье, кхою хІара балха минута, шоаш хьадер дог лазаш ду. Царех ва тракторист Х. Картоев. Соахка Хьусена лакха хьокхамаш дихарах сийлен диплом а 65 сом преми а еннай. Иштта белгалваьккхав Тунгуев Іадрохьман а, хьаьнала къахьегарца цІи хеза ба трактористаш: Полонкоев Исраьил, Муцольгов Ювсап, Алиев Мухьмад, кхыбараш а. Хан-ханнахьа ахчан премеш а сийлен грамоташ а йоах объединене дикагІа болча водителаша Евлоев Башира, Татриев Яхьйас, Кациев Мурада.

Партийни организаце цахаддаш йоакхо ю къахьегама идеологически Іалашо яра, ерригача производствана тІахьожам лоаттабаре. Коллектива толамаш тийша да хІара болхлочох. Цудухьа коммунистaша лаьрххІа терко ю хІаране ший а коллектива а сий лакха лоаттадара, бехктокхам чІоагІбара. Цар цІаккха тесса дутаргдац ший декхараш, шийна уллув къахьегачунгара а хьадехаргда болх бе ма боаггІа хьабар. Масала, тха водитела Евлоев Башира гойтал Іа талмаста болх беш. Цо из ловргдац. ЦІенхаштта бехк боаккхаргба. ХІаьта ца икете, кулгалхошта хьалхашка дисциплина телхаер бехктокхаме озарах дола дош а оттадергда. Башир санна нах дукха ба объединене. Уж массане лоархІ, сий ду цар. Цун дола тешал да Евлоева наькха тІа къега пачхьалкхен совгІаташ.

Кхыча тайпара хул къамаьл балхах дог ца лазачарца, коллектив ца лоархІачарца. Болхлоша шоай собранешка цІенхаштта къамаьл ду царца. Бокъалгахьа ца воалар административни бехктокхаме озара дош оттаду кулгалхошта, профкома хьалхашка. ХІаранена хайта деза ше наха мел лоархІ.

Соахка ялат чуэцаш, эггара халагІча а бехктокхамеча а хана вевъ тракторист — Оздоев, Халухоев, Тумгоев, Альмурзиев жаткаш кхай тІа е йита балха хана шоай гІулакхаш де бахабар. Ерригача коллектива Іаткъаш, вас еш хІама дар цар даьр. Наха духхьал дІааьлар царга шоай царца цхьана болх бе безам боацилга. ТІаккха администраце, профсоюзни комитетца дага а яьнна, уж балхара дІабаьхар. Цхьаха яьлча балха юха дІаэца шоаш аьнна баьхкабар уж, амма тхона иштта болхлой эшаш бац.

ХІанз массанахьа шерра ювцаш я «Къахьегама коллективаехи предприятешта, учрежденешта, организацешта доал дечара цар лоархІам айбарехи дола» СССР Закона проект. Из закон чІоагІдаь тІаэцар Іалаьмате лоархІаме да. ХІана аьлча из, Коммунистически партеи Советски пачхьалкхеи социалистически демократе дІахо дегІайоалаяра еш йола йоакхо я. Болхлоша боккхача теркамца йийшар проекта хІара статья, дукхаенешa шоашта бакъахьа хета предложенеш а тийлар.

Дукха бокъонаш лургья цу Закона къахьегама коллективашта. Цудухьа цар бехктокхаме декхар да царех бизза пайда а эцаш къахьегама, производственни дисциплина чІоагІъяр, летунашца, мекъачарца, корта бохабу маларaш мелачарца цІенхаштта къовсам лоаттІабар. Иштта оттабе гІерт тхо а тхоай болх.

БІарччача комиссегІа чакхвала веза тахан объединене балха воагІачун. Из балха хьавцар чІоагІдеш кулгаш яздe деза керттерча специалисташа, парторганизаце секретара, профкома председатела, кадрашта волча инспектора. ХІаьта царех цхьанне кулг ца яздой оаха тоякх малагІа бахьан долаш да из, нагахьа санна, лоархІаме бахьанаш хуле саг балха хьаэцац. ХІанз болхлочун хов мел хала да объединене балха отта, пул совгІа цкъа дІавахар юха хьаэцаргвоацилга а. ИштTача гІулакхо чІоагІа лакхбу хІаране бехктокхам. Летуний никъ бехк. Соахкарчунга диллача кхоарча шера хьалхарча квартале, 50 процент кІезигагІа нийсденнад кадраш балха тІа хувцаялар. Из дика толам ба.

ЛоархІаме болх баьб коммунисташа къахьегамхой сакхетам лакхбеш, балха дисциплина чІоагІъеш.

Партийни организаце хаддаза йоакхо ю халкъа тІахьожама группай болх лерттІа вІаштІехьбаккхийтара.

Ерригача коллективаца айхха бийза хилча мара овсаре а пайда луш а хургбац оаха хІаране бу болх. ХІаравар дІакхетаве веза из производства да волгах, цунга хьежжа бехктокхам а лакхлулгах. Цудухьа парторганизаце йоакхо ю болхлоша юкъарча вахаре хьинаре даакъа лацар, царна цхьацца бехктокхаме гІулакхаш тІадехк. Вешта аьлча, производствана доал деча юкъеувз. Цох баьнна пайда тахан тхона гуш ба, коллектива толамашка, дисциплина хьалагa, хІаране бехктокхамга хьежача. Цу хьакъехьа кхы дІахо а ший болх бе лерхІаш я парторганизаци.

Б. АРЧАКОВ,

Назрани «Сельхозхимия» яхача районни производственни объединене парторганизаце секретарь.

Ю. В. АНДРОПОВА А.-й П.-й ГАРРИМАН ТІАЭЦАР

2 июне КПСС ЦК Генеральни секретара Ю. В. Андропова тІаийцар бовзаш бола американски политически а общественни а деятелаш Аверелл Гарриман а цун сесаг Памела Гарриман а.

Къамаьл деча хана Ю. В. Андропова белгалдаьккхар, 40 шу хьалха Москве США посол волаш А. Гаррима бахь беркате болх Советски Союзе дагабоагІаш хилар. Цу хана вай мехкаш союзникаш дар, фашистски кхерамах дуне цхьана лорадора цар. Тахан а советски наьхен американцийи юкъара моастагІа ва — ше дергдолча зенага диллача дІабахачунца цхьанна а тайпара нийсбе йиш йоацача тІема кхерам.

Хеталу, из кхерам кхетабаро СССР а США а пачхьалкхен деятелаш цхьана оагІорахьа юхаозабенна а тоаде йиш йоаца гІалат да далийтара вІашик метаргІола договораш тІаэца а гІерта безар, аьнна. Халахете а, аьлар Ю. В. Андропова, хІанзарча американски администраце оагІорахьара гІулакх цу тайпара бехктокхаме леладелга тхона гуш дац. Советски Союзал тІема даькъе кот а ваьнна, цунга ше лхар дайтара тІаерзаяь политика тІехьле йоацаш я. хьалхагІа СССР а США-на а юкъерча гІулакхашка хьахиина позитивни мел дар доаду цо, царна юкъерча тешама лард йохаю. Из бахьан долаш хьахиннад кхераме хьал.

ВІашагІкхийттача Штаташцара гІулакхаш цІенхаштта леладу овха, аьлар Ю. В. Андропова, тхона хов лаьттан тІа машар лорабара, ядерни тІема кхерам дІабаккхара из мел лоархІаме да. Машаре вІашик цхьана дахара, нийса, вІашик гІойленна дола, хІаьта кхы а дикагІа дар дикача лоалахой гІулакхаш США-на деладара тІаберзабаь никъ—тха политика генеральни никъ. ВІашик ладу гІулакхаш вІаштІехьадаьхача, уж цхьатарра бокъонаш йолча кІийлен тІа дегІаикхийлача пайда баргбар американцашта, советски наха, кхычи мехкий халкъашта.

Тхо теш, белгалдаьккхар Ю. В. Андропова, хІанзарча дуней халкъашта юкъерча хьалашка, юкъера стратегически хьал а дуней тІара зелха кхерам бола проблемаш а теркалйича, СССР а США а йиш яц тІема даькъе совле лакха гІерташ къуяса, аьнна. Дерригача халкъий хьашташа дІадех цар шоайла корта а болаш гІулакхаш леладелга. Кхетадеш ма халлара, терзаенна довзув оттадара договораш ца еш дІа мел дахийтача хІара проблемаш хьахоил, гера Іоадара дирст йоллара декхар кхоачашделга хилача довкх.

Ю. В. Андропова белгалдаьккхар, советски американски халкъашта юкъе вІашик дувцар кхетадеш хилар чІоагІдара, СССР а США а юкъера гІулакхаш тоадара тІадерандаь Аверелл Гаррима а Памела Гаррима а дечун Советски Союзе боагГІаш бола мах белга.

Марой сесагой ГарриманагІар хьакхайнадир хІанзарча советско - американски гІулакхаша шоай сагот делга а шинна мехка хьаштие дукхьа машар чІоагІбар шоаш лови хилар а. Цар баркал аьлар Советски Союзе шоаш тІаэцарах.

Къамаьл деча вар КПСС ЦК Генеральни секретара помощник М. М. Александров.

(ТАСС).

Планеташта юкъерча наькъ тІа—«Венера-15»

ТАСС хоам

Космически аре а Маьлха система планеташ а тахкара программага хьежжа Советски Союзе 1983 шера 2 июне сигала яхийтай «Венера-15» яха планеташта юкъера автоматически станци.

Цун искусственни спутника тІара Венера яхача планета тІехен а атмосферана а дІахо Іилман тохкамаш де лерхІ.

Станце Іилман аппаратура хьаеча советски специалисташца цхьана даакъа лаьцар Германски Демократически Республика специалисташа а.

«Венера-15» яха станци Лаьттан искусственни спутника промежуточни орбита тІара планеташта юкъерча траекторе тІа наьккхар. Баллистически тохкамий даннегІа никъ бара траекторе параметраш расчетничарна гарга я. 1983 шера октябрь бутт болалуш Венере тІа кхача езаш я станци.

«Венера-15» яхача станце бортовой системаш а Іилман аппаратура а лерттІа болх беш я.

СССР-е БАХА НАХ

Советски Іаьдал даьннача 65 шера вай мехка баьхача наха 108 миллион саг тІакхийттав, хІаьта ер шу дІадолалуш 271 миллионал дукхагІа а хилар. Уж мугІараш хьайийцад Политически литература яхача издательства арахийцача «СССР-е баха нах» яхача книжка-справочника тІара. Автораша — демографеи статистикаи дикъерча Іилманхой а специалистий а группа — наха сакъердаме а хеташ дешаргдола дукха хІамаш гулдаьд справочника тІа. Из книжка къаьстта пайдане да пропагандисташтеи агитатораштеи.

Мехка баха нах дукхагІа хиннаб Іалаьмате доккхий социально-экономически хувцамаш хиннача хьалашка, уж кхы а дукхагІа хиина хургбар нагахьа санна тІом хиннабецаре. Дунен шоллагІча тІемо, белгалдоакх автораша, демографически зенаш оалаш дараш дир — мехка геттара кІезигделар берааш Іоделга, нах бовлга алсамдаьлар. Цудухьа тІом хьалехьа вай мехка баьхараш мисел бола нах 1955 шера. фашизм эшаяь итт шу даьнначул тІехьагІа мара хиланзар. ТІемо хІанз а воча оагІорахьара Іоткъам бу нах бебабара.

Ерригача союзни республикашка дукхагІа хиннаб нах. Уж къаьстта сиха беб Юкъерча Азе республикашка, Казахски ССР-е, Азербайджански ССР-е, Армянски ССР-е. Нах сиха беб Къулбаседа Кавказа цхьайолча автономни республикашка, Тувински а Якутски а автономни республикашка. Автораша белгал ма дакхлара, біарча хьайийцача Российски Федерацечул дукхагІа нах СибарегІа а Гаьнарча Малхбоалеве а тІаберталу дукха ха я. Из хиннад йоккхий промышленни а энергетически а комплексаш хьалъеча районий экономика сихагІа дегІаухаш хиларах.

Справочника тІа белгалдоаких, вай мехка маІа нах дукхагІа Іобелга. 1970 а 1979 а шераштa юкъерча хан-юкъа маІа нах 10 процент дукхагІа хиннаб, хІаьта кхалнах — 8 процент. ХІаьта а кхалнах вай мехка дукхагІа ба. Уж дукхагІа ба шовзткъе итт шерал тІехьбаьннараштa юкъе.

Теркам тІаозаш кхы а дукха хІамаш да справочника тІа: городаш дукхагІа хиларах, нах дІа-юха ахарах, цар образованеех, социально-классови а къаман а составах. Вай мехка дах 100 совгІа къами народности. Царна юкъе чІоагІденнад цхьатарра бокъонаш йолаш вежарашка гІулакхаш леладелга.

(ТАСС корр).

РСДРП II-ча СЪЕЗДА ХЕТАЮ

КПСС Грознески горкома марксизма-ленинизма университете хилар РСДРП II-ча съезда хетаяь юкъаруниверситетски Іилман-теоретически конференци.

Лоацца дош оалаш из хьайиллар УМЛ директора доцента А. В. Чепенкос.

Конференце докладаш йир ладуагІараша С. М. Вартанянца, Р. З. Самирханова, В. П. Шепелева, А. Я. Зоева, В. Н. Пикаловас.

Къамаьлаш даьраша кІоаргга хьагойтар кердача тайпара йола парти вІашагІйоллачара Владимир Ильич Ленина лоархІам, социализм а коммунизм а хьалъяра. Сийлахь-боккхача Октябра карагІдаьннараш лорадара тІаберзабаь бу революционно-эргалоний болх, дуней болхлой, къаман-кортамукъален а коммунистически а болама, машар а социальни прогресс а бахьанце лоаттабеча къовсамера цун керттера лоархІам. Къамаьлаш даьраша цолчча бесса довзийтар коммунизм хьалъеча хана КПСС лоархІам лакхбалара бахьанаш, вай общества политически системера цун моттиг хьайовзийтар. Уж деррига дешаш къестадеча хана шерра пайда ийцар первоисточникех, парте XXVI съезда а цул тІехьагІа хиннача КПСС ЦК Пленумий а решенеех, СССР хьаьь 60 шу дизарах йолча материалех.

Царел тІехьагІа къамаьл дир Грознески мехкдаьтта института КПСС историе кафедра доцента В. И. Филькина. Цо лакха мах бир докладий, цхьайола замечанеш йир.

Конференце тІаийцар «РСДРП ШоллагІча съезда 80 шу дизара хьакъехьара» КПСС ЦК соцам кІоаргга Іомабара, цунна пропаганда елга дІахо йодача хана эргадоаккхаш тоадара тІаерзаяь йола рекомендацеш.

Нохч - ГІалгІай гІишлон управлене СМУ-4 дукха гІишлонхой ба шоаш укх шера тІаийда декхараш дикха тІехкхоачаш а деш, хІанз укх шера хьалхарча ах шера чотагІа кхаьхьеташ. Царех ба паркетах мІвнаш тохаш бола Аюбов Нохчой Нагаев Виситя. Цхьанкха смена дІаяхнийтац цар шоай смении нормаш 130 процентал чухьаьхьа кхоачашгьья, цар беча балха юкъе цхьаккха тайпа брак хилац.

СУРТА ТІА: паркетчикаш Н. Аюбов и В. Нагаеви.

Н. ПЛИЕВА сурт.

Нохч - ГІалгІай «Терек» яхача производственни мебельно - хьун хІамаш еча объединенена чуйоагІача № 1 йолча филиале хІанз кийчъеш я керда арахеца йолаьча «Горянка» яхача стенка хьалхашкара оагІонаш.

Хоза мебело, цІагІа чура лостамо дог гІоздоаккх балача наьха, хІьта дукхагІча даькъе бита хьалех тийша да сага керагІдувла гІулакхаш а.

№ 1 йолча филиала коллектива шийх хур деш я наьха дог гІоздоаккхаргдолча тайпара, хозагІа хургйолча тайпара объединене арахецача мебела оатхалеш кийчъяра. ХьалхагІа дІаихача хана

«ГОРЯНКА»

полировка а йоацаш арахецар объединене мебель, хІанз арахецаш йола «Горянка» чІоагІа хоза полированни а импортничул хІамиа воагІа а ма.

Цехе дукха ха йоацаш арахеца доладаьд гІера тхов цІеча дахча шпонех беь а болеш полированни Іалаьмате хоза журнальни истолаш. Царна пачтахьалкхен дикала Знак ейнай.

Филиале йолаш йолча «Горянка» мебели журнальни истолаши арахецача цу шин цехе кийчъль яьна оатхалаш а дІа-юха яхьа мел еза хІама а кулг-кара йоацаш рольгангашта ІотІа а йилла дІахьу. Из кердадар балха юкъедоаладеча доккха даака лаьцар журнальни истолаш арахецача цеха ВоккхагІволча мастера Хасбулатов Іалве. Іалви шийх балха тІа даим кердадар лохаш, хьавоагІа ше цу цехе балха веча денз, хІаьта заочно деша а вагІа из.

Филиала коа дІачуваьлча хьалтеха доах социалистически яхьа экрани производстве хьалхалаттарий сурташ. Яхьа экрана тІа белгалдаьда малагІчо малагІа толамаш доах. Цу кучакьарча балхо тІехьабусарий тІаккха а хьалхалаттарий кхы а дикагІа кьахьега а дог уроттаду. Цигара цехаш, цехашкара бригадаш шоайла къахьегама тІехьа къовсам лоаттабеш я. Цар хІаране лоаттабеча къовсамах хьахул коталонга кхуала боккха къовсам. Укх шера хьалхарча квартале «Терек» объединене гІолла яьржача социалистически яхье кхаь бетта вІашта карара карагІела ЦІе байрахх филиала коллективо яьккхар. «ХІара балха дийнахьа дисциплина тІехдинеи хьадер дукхагІен хилийта!» яхача девизагІа къахьегача хьалхара моттигаш а шийх тамагІа долаш къахьегаш йолча шлифовщикий бригадага (бригадираш шин сменагІа — Грубова Алла, Чуркина Зина), столярий бригадага (бригадир Шерваев Муса).

Доккхача хьинарца белгалбаьнна ба Къахьегама ЦІеча Байрахха ордена кавалер, отделочникий бригадир Жданова Раиса Матвеевна, Къахьегама Сийлен кхоалагІча стедена ордена кавалераш, столяраш Гребенников Виктор Сергеевичи Берсанов Лаьчен, столяраш Аздамирова Зулай, Изнаурова Люба, шлифовщицаш Пяечкина Люба, Шевченко Нина, иштта кхыбераш.

Филиала коллектива балха толамаш белгалдеш да цар бахача бетта план хавал хьалха кхоачашъяр.

Дукха ца гоаш филиале хьаелларгйолеш цхьанкха цхьа цех я. Из я наха эшаь товараш арахецаргдола ширпотреба цех. Цига хьаергьа зизаш чудогІа яьшкаш, вешалкаш, иштта кхыйола хІамаш.

Х. АУШЕВА.

ХЬЕХАМЧА

Токарий группера дешархой бар Назранерча «Электроинструмент» яхача заводе практике бахийта. Практиканташта кулгаладе хьожаваьяр ремонтни цехера опытни токарь Ведзижев Махьмад-Гири. Велакъежаш тІавахар из кІезиг-дукха соцабенна латтача практикантошта.

— Марша доагІалда! Кийча дий шо «балхаш къовсадала?» Массехи шу хьалха, хІанз шо йо со а латтар массадолча хІамах кхераш. Ая а дийшад шун училище, цул совгІа, хІанз шун хьехархо вола Гиреев Махьмад вар са хьехархо а, — аьлар Ведзижева.

Гиреева хьийха вола дешархо хІанз ше а дешархой практикана кулгалдеш хилараех цецвала хІама дац. ХІана аьлча, Мухьмада хьийха болхлой боаш Назране нагахьа предприяти корайоагІаргйоацандаь. ЦІенкха вицлаш царна шоай хьехархо. Хийла хул уж из волча, цунца дагабоала, шоашта хетар цунца дІа-хьа дувца бахке.

...1964 шу. Тхьаь цаІ шу даьнначаь Гиреев Мухьмада чакхъяьккхар цхьайтта класс. Школе дешаш воллаше а тонара кхоалагІа разряд яьккхар. Нхаь шера «Назрановский» совхоза механически мастерсе болх бир.

МоллагІа хІама дІадоладеш хала хул: балхех кхетацар, говзал яцар. Эггара аттагІа йола болт хьеш сахьат совгІа ха йоаккхар. ВоккхагІа болча новкъостагна гІулакхаца а дІайхача дешаца а дог айдора, хьоастар. Из массадолча хІамал а хьамсарагІа дар эІамсага. Ха дІа мел йода мара хьаІовш хилац говзал а шийн низах бола тешам а. Къахьегама нийъ дІевболалучча хана шийна новкъостал даьчарца балха тІа къовсавала йиш йола ди е хьатІаэттар. Цхьабакъда, цул тІехьагІа дукха ха ялалехьа ерригача мехмастерской коллективо некъзаоьккхор Мухьмад эскаре ваха. Цига а токарьлла болх беш вар из. Эскаре гІулакх даь цІавоагІача хана йиъ лагІа разряд яр цун.

— ВІалла виллургвац сона эггара хьалхагІа сай хинна хьехамча дика говзал йола токарь Тумгоев СаІид. — Йоах Гиреев Мухьмадв. — Цо Іомавир со хІара минутах балха пайда эца, эггара халагІа йола деталаш хьае.

Иштта 1968 шера Гиреевх хилар № 14 йолча Назранерча СГПТУ производственни дешара мастер. Цу хана денз дукхача кагирхоша чакхъяьккхай из училище. ХІаране шийн оамал я. ХІаьта а массевар дагавоагІа цун. Шийн берех дувцаш санна дувц цо цар кІаране оамалах, гІулакхах.

...Хала дешархой ба оалар бар: Нальгиев Тембулат, Костоев ИбрахІим, Измайлов Микаьил. Во дешар, занятешка ахацар. Уж кхетабе гІертар хьехархой, бехкаш доахар, бакъда, цунах хІама хилацар. Хийла Іуйрийна уж балача цІагІа чуволар Мухьмад занятешка уж хьабоалабе. Водар уж болча сайрийла а, цар даьшца-нозанашца къамаьл дора.

Бераш дІатІазнадар из гІулакх. «Доахалургда тхо шун хьехар доацаш...», — оалар. ТІакха мастера лаьрхІар эксперимент е аьнна. «Къонахчун аьь хилама езий цар» — хеталора Гиреев Мухьмада.

Цхьа практически занятеш йолаш дар из. Мухьмада церна тІадиллар машина чарха палец бе аьна. Из дешар вІаштІехьдаланзар: кхетам а говзал а таанзар. ВІарчача группана дІахайра из дерригa а. Гуш дар Тембулат, ИбрахІим, Микаьил эгІазбахалгеи хІанз шоашта ле ца могаш лиеачоа уж тІаберзаргболгеи. Цу дийнахьа денз хувцабелар уж. Деша болабелар учебникаш. Іомаде болабелар токарни, слесарни балхах лаьца мел дола керда хІама. Хьацар Іодаххалца къахьегар практически занятешка а. ХІанз дика дешаш хьабоагІа уж.

Иштта, цун хиния дешархо Макаров Евгений горно-металлургически институт а яьккхна городе Орджоникидзе болх беш ва. Муталиев Салмане Мухьмад механизаьтта институт чакх а яьккхна Серноводскерча дІа-юха лелача механизировании колонне болх беш ва. Инарквеев Махьмуд, Цолоева Лейла, Ведзижев Махьмад-Гири «Электроинструмент» яхача заводе болх беш ба.

Гиреев Мухьмад дика производственни мастер хинна ца Іеш хьинар дола общественник а ва. Цо дешархошта патриотически, интернациональни кхетам луш болх бу. Хьинаре даькъа лоац училища юкъарча гІулакхашка. Из ва спецпредметаш хьехарий методически объединене председатель. Укх шера керкав хилкъа тІахьожама группа председатела заместителалла. Хьехархоштa: Дасиев Мухьмада, Теркоев Идриса, Ужахов Мухьмада, Мартазанова Іайнайна новкъостал дир цо шоай спецпредметаш хьехаш йола кабинеташ кийчъеш.

1977 шера цунна елар «Российски Федераце профтехобразоване отличник» яха цІи.

А. САГОВ,
тха соб. корр.

ХІара шера Грозненски швейни производственни объединене дукха практиканташ хул № 26 йола профессиональнотехнически училищера баьхка. Царна шоаш каралоацаш бола болх кІоаргагІа бовзийтара. хІамаш тегарий говзал езаялийтара гІачІоагІбу укхаза шоай балхах тІехдика кхетам бола хІамаш тега мотористкаш. Царех цаІ я кагирхой хьехамча, коммунистически къахьегама ударник Бисаева Лиза. Цхьа шу дІададац цо цигъ-кхоъ хІамаш тега мотористка ца кийчъеш. ХІанз цо хІамаш тега Іомаеш я училищера шоеи болча практике ена йола Божко Ирина.

СУРТА ТІА: (аьрдехьара аьттехьа) кагирхой хьехамча Л. Бисаева цун ученица И. Божко.

И. ПЛИЕВА сурт.

● Нравственнии правовии кхетам балар ● Майор Р. Аушев, Советски Союза Турпал

ВАЙ ЭПСАРИЙ СИЙ

ТІЕМА академе ладувгІар хиларех тарра. Цукъа ха кІезига хул са: лекцешка вагІа, библиотеке болх бу, полевой занятешка ух — цу дерригех хьалдиза да кІанзара са вахар. Из иштта дале а болхлой е студенчески коллективо се хьийхача, школе чакхйоаккхача къонахчала уроке даакъа лаца вийхача — Коталон ди гарга гІертача къаьстта дукха хул цу тайпара дехараш — ах ца алар духьа шн-кхо сахьат ха корайоагІа сона.

Сона дика хов советски наха шоай эскар мел дукха деза, цох мел доккхал ду, бІухой вахарцеи тІема гІулакхашцеи дувзаденна мел долчунна уж мел хьашт долаш ба. Хетаргахьа, вай мехка цхьаь цаІ дезал хургбац Гервашцарча Низий мутІарашка — тІом лаьттача хана Даьхе лорйеча е машара хана цун доазон ха деча — цхьаьне хинна а гІулакх дІа ца хьош. Из вайна дагадохийтац я тІема ханара фронтовиний наградаш, баркал оалаш командираша ахийта письмош, грамоташ, фотографеш.

Цу тайпара реликвеш йолаш я тха дезале а. Са даь да Юсап граждански тІем тІа даьхьа лоацаш хинна, цун къоьгаши вийнй къонгаши эскаре гІулакх деш хила я хиннаб, хІанз болаш а ба. Масала, са ланас вань шн вожи. Адам а Бахьауддин а эпсараш ба. Ма дарра аьлча, тха дезал эскарца чІоагІа бувзам болаш ба.

Каст - каста дехт: тІема службана са а эскарий а безам сено тІаззаб? Турпалча гІулакхий романтика е эскарий погони хозало? Бакъдар аьлча, из а хиннад. Кіьанк волча хана Чапаева тІаихувла ферте, е хІанзара истребитель, е ЦІеча майдан тІа хула тІема парад дага ца йоаллаш хиннар малав? Бакъда, шераш дІа ше уха дегІахар тхона дагаяхна уйлаш а. ХІаьти эпсарий служба а ше ма ярра кхетае даьлар: маршаш яр, учебни тІемашки хилар, брезент тІатехача тхона кІал дахар, хьайна карарча наха хьалхара бехктохаме хилар... ХІаьта а из ниъ хьалаьцар соа. ХІана аьлча, тхо чІоагІа кхетадеш да: из професси вай Даьхен езилга, из професси боккъонца болча къонахий яр йолта. ХІаьта эпсарий погонех аьлча, цар тІа эггара хьалха лепаш гу сона тІема турпалий сийле, Гастелло а Карбышева а, Клочкова а Покрышкина а, вай полководций, военачальникий, вай Іоажалах кхераш боацача космонавтий сийле. Из сийле шийн боккха бехктохам болаш а ду. Из сийле йоаттІача тайлара лелаяре ебайри фуд аьлча, на да ше чакхдоаккха хІара гІулакх мехка хьашташ кхоачашдара тІадерзадаь хилийтар, шийн беррига низи знанеши социалистически Даймохк теппаме эорабелга Іалашдаре дІаялар. Уж духхьал алара аьнна хоза дезаш дац. Цар чулоац турпала гІулакхашта, патриотически интернациональни декхара боарам боацаш мутІахьа хилара эстафета тешаме дІахо хьоча советски эпсарий гІулакхаш.

Даим дог тохалуш хьабедола аз лейтенанта Александра Стовба яздаь «ДуІаттчІоагІагІа да аллен» яха стихий книжка. Цун мутІарашка гуш да вай хьанарча эпсара духовни вахар, декхарех сийхи йола цун уйлаш:

> Эпсарий, салтий
> КІезига я ха, къьзача
> тІема юкъе.
> Кийчъь шоай автоматаш,
> Новкъостий теба
> бада хьа.
>
> Цар вахар тийша да хьол,
> Турпален йоаргІоаца
> сийле!
> ГІаттар хьо довна духьаа,
> массарел хьалха,
> ДоттагІий, Даьхе езалдаь
> хьайна.

Цу мутІарий духовни маІаналахьа боарам болаш да. Гервза детташ, шийн новкъостий кІалхарбоахаш, турпала валар хиннад эпсара коммуниста Александра Стовбай, шийн тІема а интернациональни а декхар дизза кхоачаш а деш. Бакъда, эпсарий мутІарашка бисаб цун тІема доттагІий, цар гІулакхашка — уж цхьа моллагІа е хІара денара дале а, хІаьта иштта ца хоаш цІаьхха тІаоттачеи цхьаза критически долчеи, низкъала яле а сий долаш йолча цар служба тІа, взводий, ротай, эскадрильяй, батареяй тІема кийчо тІа-тІа лакхлуш хилийтара лоаттабеча къовсаме, — наьга чу саяна гуш да цар уж чІоагІа хилар, цар духовни вахар дІаьхий хилар, шоай сий цар лаьца лоаттадеш хилар.

Шийн хана цхьан даьнье гІулакх деш хилар со. Салташца оаха, эпсарашца, цхьана еньар походни вахара ерригa халонаш, из яьссалене е йоашка дале а, йокъал е йоачаш латташ яле а. ХІаьта из мичахьа дале а хало лара, тІах аьнна хилара, хьалхашка оттадаь моллагІа декхар кхоачашде кийча хилара даьхье царна хьожам гойта гІертар.

Дипвургдолаш дац, лоаман чоалханеча хьалаиша хетаргахьа, харца тардуш я аьнна хетачи моттиге гІолла лейтенанта Чотбиев Абдыгула духхьашха машин чакхйоаккхаш даьр. ДагадоагІа цхо санна сиха яйккха, юийна салтай тІехьа а боахаш, лейтенант лейтенант Никулин Валерий. ГІулакх дІахьош дола ди мел хала нийсденнадале а из даьни хадай, безаме хул, хІаьта шийн цу тайпарча оамалца салтий безам ооь а боахар. Цунца цхьана доагІар хьадехаш, нах теркалбеш, моллагІа гІулакх корта болаш, творчески кхоачашде хоаш вар. Дошо медаль йолаш училище чакх а яьккха, къаьстта взвод хьанйцар цо, тІаккха цунца шоай доккхаьга диллача рота боараме дола дешара-тІема декхараш цкъа санна дукхаза кхоачашдеш а хилар.

Эпсара сийл лаккагІа хІама хеташ вацар Никулин. Из ала доагІа цох алхха рота командиралла вохийташ ше лакхвелга цо мел цІенхаштан бехктохамцеи тІанийцар дагадехача а. Со волча дагавала вера из: лоархІавергвий-хьоті со, иштта хет хьона? ВІубенна аьлар аз цунга, лоархІавергва. ТІаккха цига дагадехар мел лоархІаме да эпсар кура-сонта ца хилар, доагІар цІенхаштта шийгара хьадехаш хилар. Нагахьа санна эпсар шийн балха тІа карагІдаьнначун нийса мах беш, тІатеІІа дешаши мха бола, технически чІоагІенна моастагІа эшаве могаргдолаш шийна карара нах Іомабеш хуле, цо цунца цхьана шийн сий а ше кулгалдеча моллагІча коллектива сий а айду.

УЧИЛИЩЕ, академе дешаро, йоккха еше а событешна йаьхий хиннача вахара а, служба а, подразделене партийни организаце секретара балха а опыто со тешавьь эпсар лакха морально - политически деловойи башхалонаш йоахаш хилара ларда из коммунистически идейность йолаш хиларах тийша долга. Цигара хьадагІа эпсар лакха морально-политически деловойи башхалонаш йоахаш, шийн тІема декхар сакхетамца кхоачашдеш, доагІар шийгара а кхычаргара а хьадехаш хулга. Цо белгалдовлах эпсара духовни хьисап, цун уйлаш, лоІам, цунта хьежжа хул цун дерригa гІулакхаши оамалаши.

Ховш ма хиллара, эпсарий идейно - теоретически боарам лакхбара кортера форма я марксистско - ленински системера занятеш, хІаьта цун юкъметте—саго ше беш бола болх. ХІаьта укхаза дукхадар тийша да саг ше дисциплина йолаш хиларах. Вайх хІаравар хадданза денгара дента шийн идейни боарам лакхбанза, политически сакхетам шербанза, тІема педагогикахи психологехи йола знанеш кІоаргъянза ярттйоацилга кхетадеш хиларах. ХІаьта цу тайпара дисциплина шийца хІаравар йолаш хулга цкъаза вайна тоъаш хилац. Цхьаболча новкъостошта хет авторитет шоашта балха гІулакхаца цхьана «хьалуш» йолаш санней из чІоагІъелга де эшаш хІама дац аьнеи. Уж алхха шоай служебни декхараш кхоачашдарах кхоачамбеш хул, болх перспектива йоацаш бу. Цу тайпарча эпсарий духовни вахар шерагара шерага кьегІа хул, уж вахара тІехьабус, доагІар шоашкара кІезигагІа хьадеха боал. ТІаккха ха тоьаш, боарамагІа дешара эша хьалаш дац шоай, ахаш белхаш бувла гІерташ хул.

Бакъдолаш да, тхо служба дІаяхьа езаш хул дукхагІйолча хана столицаштеи культурни центраштеи гаьна ухача моттигашка. Из иштта дале а хІанз массанахьа долаш ма дий газеташи журналаши, радиои телевиденни, культурно-сердалои учрежденеш. ХІаьта массанахьа долаш да книжкаш — знанейн уйлайн вахаре кхувлара вайна эггара дикагІен тешамегІен наькъаш хьаделлараш. Цу дерригне вайна Іалаьмате доккха гІо ду идейно - теоретически боарам лакхбара, профессиональни знанеш эргаьхьа тоаяра. Шеко яц, шийн ханах рационально пайда яйбе, керттердар, эггара корта болашагІа дар хьакъоастаде Іама веза. Дика дешаш да поэто аьнначаш: «Сага сакхетам болх беш хила беза дийнахь а буса, дийнахь а бус а». Уж дешаш духхьал эпсара доагІаш аьлча санна я да. Нах боккъонца Іомабеш хьалхехе могаргдац цунна, нагахьа санна ше дегІахара йоакхо еш, шийн сакхетам лакхбеш из ца хуле.

Сона дагадоагІа цу уйлаех лаьца цхьан партийни собране айса аьнар. ХІаьта, шеко йоаш дар, уж уйлаш масал доаладеш чІоагІъе езаш хиниилга а. ХІаьта из дукхачарна юкъера лаха хала а дацар — аз дийцар тха эггара хьинар долча цхьан коммуниста батальона командира технически даькъерча заместитела, капитана Кудин Владимира вахарахи службахи. Цун служебацара декхараш Іалаьмате дукха ха дІаехаш хиннадале а чІоагІа терко еш вар из марксистско - ленински кийчон системе гІолла парте турчеи арахьарчеи политика лоархІаме проблемаш Іомаяра, боккхача безамца довзаш вар политически, художественни, технически литературацара кердалараш, агитпропгрупша хьинар долашагІа вола член вар. Кудинаша цхьана гІулакх дІахьош хилар — из дар техника боккъонца, салаш ма хиллара, ерригача бІаь процента, кийча хургхиларах тийша, хила мара ца везилга. ТІаккха лоамех а лоамаш хеталац. Нагахьа санна техника йоаз — цо кулгалдеча бІухоша хьем ца беш лерттІа из тоаю. Цкъаза эше бІарчча буйса дІайохийтар цунна гІера ца боалаш, бакъда, Іуйрийна марше яха кийча-м хулийтар. Цкъа укх тайпара хІама нийсделар. Дукъах тІехбовлаш, из чу а хаьрца, Кудина чов йир. Оаха вертолет хьайийхар, эпсар атагІа Іокхаваккхийтар духьа. Бакъда, из хьанкхьачча атта хьакоравалзар замполех. Чоь кІезиг-дукха дІайийхна йоалаще а экипажо чоалханеча хьалашка хьадаьнна хинна лента мхадоллаш хиннача колонна цІог долчахьа вахавар. ХІаьта командира приказагІа мара вертолета тІа хьалтІа а валанзар из. Халкъа кийцо хозахета яхаш: «балха моттиг яц сага сий доаккхар, сага цун сий айдер». ТІема декхар кхоачашдеча къонахчал, денал гойтарах капитана В. Кудина ЦІеча Седиъа цин орден еннай.

Ше кхо ца воаш, гІулакха чІоагІа мутІахьа волаш саг хилартара хьайоагІа тха тІема професси турпала хилара юхьнгаш. Боккъалдар аьлча, эпсара служба мукъа ха йатац. МоллагІча минуте шийн гІулакха тІера вакхха, декхар кхоачашдар духьа Іалаьмате боккха низ тІабохийтилга цунгара дІадеха тарлу. Цо вайгара дІадех наха, эггара хьалха хьай тІема новкъосташта хьо хила веза аьнна хеттача беса аьшках вича санна чІоагІен тешамеи хулга. ХІаьта сенна вІаши тарбе йиш я шийга дІаенна подразделени, даькъа бахьан, шийна карара нах Іомабари царна кхетам балараи, уставной порадок хилийтара, герза тІема техникеи дика лелаяра боа эпсара партенеи дерригача халкъан хьалхашкара бехктохам!

Даим чІоагІа дог деттало са подразделене гІулакх де баьхкача кагирхошка хьожача хана. Селханара дешархой, болхлой, студенташ. Уж, шоай къонташ, халкъо эпсарашка дІалу духовно а физически а дегІабоалабайтар, политически, тІема, технически знанеш, эшаш йола говзал царна ялийтар духьа. ХІаьта бІухочох боккъонца салте хилар, из денал хьалхах хьалхзар керттерча даькъе тийша да эпсара знанех, профессиональни педагогически говзалах, цо шийгара гойтача хьожамах. ХІаьта наха хозахета ларкІац цох моллагІа хІамаш тІаккхьачча вохаргвоаца, дайкха гІалат доеш нравственность, организованность, дисциплина, инициатива йола, гІулакх творчески кхоачашдеш вола саг санна из хила везилга. ТІаккха эпсара цо ерригача башхалонаша шоай дика влияни ю карарча наха, салтий коллектива, дешара кхетама болх беча лакха хьожамаш дахара дотту боалийт.

Эпсара сий лорадеш боккхача лоархІаме да цо ше аьнна дош гІулакхаца чІоагІдеш хилар. Шийн деша да хиларо, де лаьрхІар, тІакйцар кхоачашде карагІдаларо эпсар чІоагІа нравственни дегІавоалавеш, цун сий айдеш хІама да. ХІаьта эггара кхарагІча тайпара критика е йоагІа фуннагІа - моллагІа дерриге алара тІера а лакха декхараш шийна тІаэцаш волча а, тІаккха из кхоачашдаря хайра хІама ца деш Іеча а сага. Нийслу цкъаза цу тайпара эпсар, шийн балха тІара кхоачамбоацараш къайладахьар духьа, очковтирательство лелара наькъ тІа воалаш а. ТІаккха подразделене гІулакхий йоахо яр духьа даьдар из аз, ахача кепа къамаьл а деш, бехказа вувла гІерт. ХІаьта, ма дарра аьлча, цу тайпарча «йоахтомо» бу коллектива сийна беш бола эшам. Кхоачамбоацараш къайладахьа гІертаро, боккъонца этта хьалаш хоаде гІертаро цІаьнкха а диканта кхоачайац.

Вахаро хьахьеннад: командирий, политболхлой сай лорадара боккъонца йоахко еча уахкІена нравственни хьалаш хьахулга, цига хьадда вонинсни порядок хулга, уставо ма яххара начальникашта а царна карарчарна а юкъе, даькъе гІулакх деча беррингеща цхьайла доагтІача тайпара гІулакхаш дІа-юха леладелга. ХІаьта чІоагІача, барттайначча коллективе хІара бІухочун, цу даькъе къонахчун а тиъешаш хьахул, шоай низах, эшшача новкъосташа ше хьаллоацаргхиларах бІубенна хул, тІаккха цо дог айденна волаш, шийн дерригa денал айдаь гІулакх а ду.

Сай служба санна, сай новкъостий вахарцара а дукха масалаш доаладе йиш яр са кІоарга идейни сакхетам, вахара низ болаш, шоаш хьадер бІубеннача сабарца деш болча командарехи политболхлоехи наь хьерчаш хилар хьагойтара.

ВоккхагІвола лейтенант Александр Лиз. Взвода командир хиннача, цул тІехьагІа рота тІанйцача цу эпсарца цхьана, оалаш ма хиллара, дукха тух-сискал биэяр аз. Цу сага са. хІаьта иштта кхычa новкъостий а безам тІаззаш хиннар фу дар — служба, нах из безаш хилар. Іалаьмате доккха хьинар. Из вацар атта наькъаш лехаш, даим шийна тІабуллар беззагІа бола йухь. Цун карара нах моллагІа декхар шоаш кхоачаш деш бале а гуш хулар; шоай командир цІаккха безам ца эккхаш гІулакх дІахьош волга. ХІаьта цо бІухой дегаш айду, низаш совдоах. ХІаьта мукъа ха хилча шийн карарча нахаца аракъаьстачар Александр, шоай «тоабашка» гуллу цхьабола эпсараш санна къаьсте хила гІертацар. Нагахьа санна араболаш кулг мІал мерда газет нийслой — цу тІара хоамйш бІухошта дІадовзийтар, царна комментареш йора, даьча хаттара жоп лора е кхы деце цІагІара фу яаду шуга аьле салташца къамаьл хоттар. Шийн гІулакха тешаме хилар, наьха хьашташ эпсараш теркалдеш хилар бахьан долаш къонача эпсаро коллективе шийн боккъонца сий даьккхар. ХІаьта бахьан доацаш дацар запасе бахача бІухошкара хІанз гІишлошна, заводашка, колхозий аренашка къахьегаш болаш шоашта чІоагІа накъайоалаш йола вахара школа яккхийтарах цунна барналаш яхаш эггара дукхагІа кеьхаташ ухаш хилар. Сержанташкара Г. Гавриловгара, А. Тарасовгара, кхы а бІухошкара шийга кха кехаташ сога а хьежкар Лиза. Гуш дар шийна нара хилинарешта ше миц ца валарах Александр гІадвахалга, хІаьта цох из доккхал деш волга а. Аз кхетадеш дар цу минута цун дага хиннар: наха ларкІар къаьстта сий долаш да.

Цу тайпара шоай сий дарга хьежа безац служба гІоздтеха баьхкача санна дІахьош, кура-сонта, гІожа, ний ца лоархІаш хилар санна йола оамалаш котъоалаш бола эпсараш. Халахете а, хІанз а нийслу цу тайпара бараш. Безаме хеташ дагахьац сона капитанаца А. Зинченкоца цхьана гІулакх деш наьккха. Служба талмаста лелаеш хиннача цу эпсара наст-каста дисциплина телхайора, занятешка кийчвале хьахацар, нахаца оха вар. ХІаьта быте а ца доагІа хІамаш леладора. Командоване, партийни организаце кІезига къахьегабзар Зинченко кхетавеш, бакъда, из ше лаьцача наькъага кхы а кІоаргагІа чуводаш вар. Эпсара цІерара тарлургдоаца, цун сий доадеш коммунистически моралеи нравственностеи принципашца таралургйоаца цун оамалаш кийцар эпсарий сий лорадеча новкъостий суде. Цо ше аьча ходатайствагІа балха тІа лохвир из.

Дувцилга яц, безаме гІулакх дацар из. ГІулакх сий лорадеча новкъостий суде дувцарга дІакхоаче, ха мара дезац шоана эпсараштa юкъе беш бола кхетама болх ледара латтилга. Гуш ма хиллара, командоване, партийни организаце цу сагагара доагІар дизза хьадехаш а принципиальни а хиинабац, шийн ханнахьа теркалдаьдац цох доахка гІалаташ.

Эпсарий сийво вайгара дІадех принципиальни дешаш дувцача хана хулача цатоамех ца кхерилга. Коллектив дика я ала йиш яц, нагахьа санна кхоачамбоацарех, сагах лаьннача гІалатех дувцилга шоашта хьалхадаха дезараш алхха начальникаш, партийни органа членаш ба, аьнна хеташ иле. Нагахьа санна эпсаро харцахьара, сий доадеш боли яхъ лаьца бале — служба тІа, нахаца дІа-юха гІулакхаш леладеча, быте — цу даькъе эггара хьалха цох бехк баккха безараш цун эгтара гаргагІа бола новкъостий ба. Эпсарий товбас цхьатарра ловш яц пан-братством дерригеи гешт-деш хилари санна назенни хьисапера дорхали сага бала теркал ца бари. Эздел ца хилар, шийла лоацагІа латтачунца моллагІча тайпара гойта а сонтал, гІожал, курал гойтар. ХІана аьлча, Даьхе лораеш дола вай дерригаш а партен пачхахьалкхени цхьа декхар кхоачашдеш да. Цу даькъе массива цхьатарра ва.

Парте вай теркам тІаоаш хиика а хиннаб, хІаьта хІанз тІа а са болх во бар, хІамах дог ца лаьар, бехктохам ца хилар массе а хана юкъарчал йоацаш сага луча эладен а из шийн служба тІа ларкІара а, цун моральни авторитета а эшам беш хулга. Из дерригa бизза боарме тхона, бІухой Іомабе, кхетабе тІадиллача эпсараштa а доагІаш да.

Шийн сий лорадера эпсар йоакхо еш хилар хьадоагІа, мохк лорабер хилара тарра, партен халкъон шийна тІадилла сийдола декхараш кІоаргга кхетадеш хиларгара, хІаьто цо из ше дІаоттаваьча моттиге кхоачашдеш хилартара. Эпсар новкъосташа цхьана юкъарча мутІаре латте а е цо шийна наребераш учебни атаке буте а, форма тІа вахта дІахьош, поет еш е города улицагІа хьавоагІаш вале а — на массе а хана наха гуш ва. Советски эпсарий корпуса къаьтта йола сийле дІахокхухьар, цун традицеши сийн лорадер из ноланда. Из къонахчал долаш, духовно чІоагІен цІенея, дисциплина йолаш халонаш лоергІолаш, из тешаме саг хиларах цун карара нах а, начальникаш а, беррига советски нах а тешаш боландаь. Уж теш моллагІа ди е сахьат тІакхоаче а партеи халкъан хьалхашкара шоай декхар вай эпсараша эггара ниякъалча тІея тІа Котало яьнхача доккхагІдолча ноахалал эсалагІа доацаш кхоачашдергхиларах. Кхоачашдергда шоаш кхо ца беш, бохь ца бохаш сийленцеи.

1983 шера арадаьннача «Гервашцарча Низий Коммунист» яхача № 9 журнала тІара.

Кхоана–Дерригдукен гонахьара Іалам ларадара Ди

Дукха вах, чоалхане аппаратура, вычислительни техника я фегарча океана хадданза тохкамаш дара процессана юкъе даакъа лоацаш. ТІехьарча хана атмосфера біехъенна хилара духьала къовсам а лоаттабеш тохкамаш делга лаихденнад.

Подмосковни городе Долгопрудне болх беш я Центральни аэрологически обсерватори — Іалама средана тІахьожам лоаттабеш йолеи гидрометеорологеи СССР Пачхьалкхен комитета йоккхагІъярех йола Іилматохкаме учреждени. Укхаза атмосфера физике комплексни натурни а лабораторни а тохкамаш ду. Балха юкъе пайда эц хІанзарча ханарча дикагІйолча, метеорологически ракеташ тІа, спутникаш тІа, самолеташ тІа, фордача лелача кемаш тІа уттаеча приборех, радиозондех, метеорологически радиолокаторех, лазерех.

СУРТА ТІА: (аьрдехьара аьттехьа) техник О. А. Иванова, инженер А. Ф. Ситник, инженер-тохкамхо Е. М. Булгаков «Лидар» яха лазерни локатор аргІанарча сеанса кийчъеш ба. Цун новкъосталца атмосфера метеорологически параметраштa тохкамаш ду, белгалбу из біехъялара боарам а хІаьта ишттa тайп-тайпарча атмосферин тІоаний физически характеристикаш а.

И. АКИМОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ХІАРА САГА ДЕКХАР

ХІара шера 5 июне белгалдоаних гонахьара Іалам лорадара Дерригдунен ди.

Из белгалдахь оттадаьд 1972 шера 5—16 июне Стокгольме (Швеци) хиннача гонахьарча Іаламах йолча ООН конференце.

Из ди біарчча къам чулоацаш хІара шера дездарах лаьца дунен мехкашка предложени елар конференце, ерригача пачхьалихешна Іалам лорадарах Іалама ресурсех рационально пайда эцарах тІадерзадаь леладеча шоай гІулакхашка чаккъяха езаш йола 26 принцип тІайолаш деклараци тІаийцар. Іалам лорадарах лаьца оттаь юкъара программа я СЭВ-а. Цу программага хьежжа Іаламах пайда эцара къаьст - къаьстача проблемаех болх беш я массазара 16 комиссин уполномоченни 8 советн. Вай пачхьалихене біарччача пачхьалкхен декхарий боарамга кхоачадеш лакхдаьд Іалам лорадарен Іаламах рационально пайда эцарен гІулакх, хІаьта из деррига а ишттa діаяздаь да СССР Конституце тІа, Коммунистически парте съездий решенешка, Іалам лорадарах долча Законаш тІеи кхыча нормативни акташ тІеи. Іалама рузкъаш хьурмат деш, дас санна леладарах йола ленински идеяш практике чакхъяхар да Іалам лорадара социалистически пачхьалкхено леладу гІулакхаш. Іаламах социалистически хьисапе эца пайда.

Халкъа Комиссарий Совета председатель волаш лаьккхача хана В. И. Ленина кулг яздаьд Іалам лорадарца дувзаденна хиннача біаь тарггача документа.

Іалам лорадара Советски пачхьалкхено цхьана гІулакхаш леладу дуккхача социалистическин социалистически йоацачен пачхьалкхенашца. Массаза а яхар мо, цхьана леладеча гІулакхех дика беркат доал.

Іалам лорадар — из потреблени ехнилга дац, «Іаламах кулг ма тоха» яха принцип чакхйоахилга дац. Из кхыметтал Іалам лорадара фе гІулакх делга хинна а Іац. Іалам лорадаро чулоац Іаламах рационально пайда эцара тІадерзадаьча гІулакхий комплекс, саги Іаламаи юкъера юкъмоттиг дегІайоалаяра нийса кулгалделга лерхІ.

Іалама ресурсаш шоай метте хилийтара, ебалра вай пачхьалкхено миссел дукха низ ахчен діаахийтац дунен тІарча цхьанна а пачхьалкхено. 10-ча пятилетке духьал гонахьара Іалам лорадарга діадахийтар 11 миллиард сом. ХІаьта хивон михой еча эррозеца къовсам лоаттабара, хьунаш юхаметтаоттаяра, кхыча балхашта хьежадер а тІехьа лаьрхІача 3-эза совгІа дукхагІа хургда из. Цу гІулакхашка кхы а дукхагІа діадохийтаргда ахча карарча пятилетке.

Масала, юха метта а оттадаь, юрта боахама юха діалургда промышленни балхаш деча хана толхадаь хиина 670 эзар гектар лаьтта.

Діадахача пхе шера шозлагІа пайда эца доладаьд 67 кубически километр хий, хІаьта из біарчча хьарсаи диэза дола дода хий кходара нийса хул.

Хьу тІайола лаьтташ кІезигделга сацадаьд вай мехка, хІаьта шера 1,3 миллион гектара тІа діайогІ хьунаш.

Іалам лорадара дукха балхаш ду вай республике а.

Х-ча пятилеткен ХІ-ча пятилетке шин шерен болх бе йолаллийтай предприятешкара араухха хиш цІенду мощносташ, цар цІенду деннен бийсаннен 36,8 эзар кубометр хий. Хьал а яь, болх бе йолаллийтай деннен бийсаннен 120 эзар кубометр хих шозлагІа пайда эца низ бола мощносташ. Болх баь даьнна термальни хиш лаьттах юха Іочуухийтилга віаштІехьдаькхад, болх бе йолаллийтай феца хьалъуха зуламе Іанараш цІенъю 13 установка, віашагІа а еха, болх беш я автомобилаша араетта газаш цІена хилийтара тІахьожам лоаттабу 25 пост.

Грознера фо феноло біехделга 1,6-эза, серни кислотас біехделга 3-эза кІезигденнад.

Промышленни балхаш деш доладеча юртбоахама лаьттаех хІара шера юхаметтаувттаю 400—500 гектар, хьуи боахаиий, общественноста ницаша хьу діайогІ 1000 гектарега кхаччалца долча лаьтта.

Іалам лорадара чакхдоахача балхашка кІезига даанъа лацц Іалам лорадара республикански общества. Тха обществаца ва вай республике бахача нахах 350 эзар совгІа сат. Цун йоккхагІйола организацеш я Заводской, Ленински, Старопромысловски, Шалински, Грозненски районашка.

Іалам лорадара мероприятеш хьинарегІа чакхйоахараш а уж организацеш я. Тха общества инициативагІа 1982 шу Іалам лорадара шу да аьнна хьакхайкадир республике.

Хьажар - конкурс чакхъьякхар дикагІйола юкхьаншара, районни организаци белгалъяра.

Хьажара - конкурса итогаш лъчул тІехьагІа общества юкхьанцара 23 организаци дикагІа лаьрхІар: «Союзавтоматстрой» яхача экспериментальни завода, электромеханически завода, «Солнечный» яхача совхоза, Ленина цІерагІча мехкдаьтта чакхдоахача Грозненски завода, госуниверситета, г. Грознерча № 37 йолча юкъерча школа, политехникума, кхычар юкхьанцара организацеш.

НГІАССР Министрий Совето соцам а баь районашта юкъе хьалхара моттиг а хьожаь, карара кара тела ЦІе байраих елар Старопромысловски района, шоллагІа моттигаш — Ленинскин Грозненскин районашта.

Боккха пропагандистски болх бу Республикански общества лекторешій - активаста. Алхха діадахача цхьан шера Іалам лорадара темах лаьца 2500 совгІа лекци йийшай, выступленин беседен яьй цар. Город Грозне болх беш я Іалам лорадара знанейши университет.

Іалам лорадара, наьха унахцІено лораяра гІулакха Республикански общества чакхйоаха мероприятеш кхы а дукха я.

Республике Іалам лораделга лерттІа віаштІехьдаьннад аьлча хьалхе хургдар.

Пачхьалкхено хьажепача капиталовложенеех цхьанна а цІера бизза пайда эцац. 1982 шера 43,0 процент мара діахийтанзар уж.

Нохч - ГІалгІай гІишлоигъяра управлене бехкагІа хьалъяь да йоалаш йисача лоархІамегІарча объекташта юкъе я промышленностера араухха хиш деннен бийсаннен 70 эзар кубометр биологически цІенде дезаш хинна станци. Из бахьан долаш кхы діахо чуІе цІеноши промышленни гІирсаши хьалде йиш йоацаш дола хьал эттар Грозне.

Гонахьара Іалам лорадара гІулакх геттара вочча хьал тІа да город Аргуне. Цига промышленностера араоегІа біеха хиш долхача дийний хьарсамашка хийша чуух, хІаьта уж цІендеш долча гІирсашта сов дукха тІалатт болх, ремонти реконструкцин е езаш да.

Юртбоахама предприятеш, ма дарра аьлча, хий цІенду гІирсаш доацаш болх беш я. Духхьал цар бехкагІа хІара шера доахана біехдаьча а ядохимикаташ минеральни удобренеши нийнача а хи 40 миллион кубометр долхача хиний хьарсамашка ухийт. Цу тайпара цар чу дийна мел йолча хІамашта доккха зулам а деш.

Грознера фо біехдаьд промышленнин автотранспортини предприятешкара араухача кІурашен Іанарашен. Алхха «Грознефтеоргсинтез» яхача объединене предприятеша хІора шера феца хьальухийт 340 тонн серни кислота, 2 эзар тонн совгІа азота окись, 220 эзар тонн углеводородаши сага унахцІенонна зуламе йола кхы тайпа отходаши.

Гонахьара Іалам біехду хІара деннен бийсаннен 7 эзар тоннага кхаччалца цом араухийтача цементни заводо, къаьстта доккха зулам ду цо гонахьарча хьунаштен хииттен.

Деза да — гонахьара Іалам лорадара Дерригдунен ди, белгалдоаккхаш дола вай, советски нах, дог тийша да Іалам цІена лоаттаде йиш хиларах, хІаьта хьатІакхувча ловхалашта цІена доладаш вай из юхе а дутаргда.

Г. САМАРСКИЙ,
Іалам лорадара Ерригроссийски общества республикански совета президиума председатели заместитель.

Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча

Совета массазарча комиссешка

ДЕША ДАХА ХА ЙОАЦАЧА БЕРИЙ УЧРЕЖДЕНЕЙ БОЛХ ТОАБЕ БЕЗА

Кхалнаьха къахьегамеи бытеи, наьаьи берали лорадара дешашта йолча Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета массазарча комиссе выездной заседани хилар Наурски станице. Цига ладийгІар Наурски районе деша даха ха йоацача берий учреждений болхи бераштa медицински гІулакх делгеи малагІча хьал тІа да а из тоадара фу де деза а яхача дешага.

Наурски райисполкома председатела нов. А. М. Зинчене докладага, депутата А. М. Карагичевайи подготовительни группа членашна З. В. Коротковайи З. М. Дышековайи къамельашка ладийгІачул уж дийцачул тІехьагІа кхалнаьха къахьегамеи бытеи, наьаьи берали лорадара дешашта йолча НГІАССР Лаккхехьарча Совета комиссе белгалдаьккхар, района советски, боахамеи, профсоюзни органаша КПСС районни комитета кулгалдий деша даха ха йоацача бераштa общественни хьисапе кхетам лулеш медицински гІулакх делгеи діахо тоадара белгталара болх беш хилар.

Деша даха ха йоацача берий учреждени хьалъяра, цар материально - техническа база чІоагІъяра, берий вахари унахцІеной лораяра, иначa віаштІехьбаккхара, берий лазараш кІезигдара дешаш халкъа депутатий моттигерча Советий сессешкеи исполкомий заседанешкеи, массазарча комиссешка, халкъа образовани унахцІено лораярен органаша дувц.

Чакхдаьла гІулакхаш бахьан долаш шерьенна деша даха ха йоацача берий учреждений сеть, чІоагІъенна цар материально-техническа база. ХІанз Наурски районе болх беш я деша даха ха йоацача берий 2700 моттиг йола 28 учреждени. ХІанз йолаш йолча деша даха ха йоацача берий учреждений сето бизза кхоачам бу районе бахача цаха. Районе кІезиг-дукха дикагІа віаштІехьдаьккхад бераштa медицински гІулакх делга, физически низ болаши унахцІенонни хулга. Цу гІулакха лаьтІа 3 берий консультаци 90 берий меттиги ба.

Берий учреждений беш бола кхетама болх керттерча даьнче «Берий беша кхетам балара программага» хьежжа бу. Района деша даха ха йоацача берий учреждене . чІоагІа болх бу берий бешашкара доаллаше а бераш школе долхаш хиларах долча дешашца бувзаш практически къахьегамеи кхетам балара. Деша даха ха йоацача берий учреждене берий даьнцеи поношей общественностацеи болх бара дика опыт Іоалья.

Комиссе белгалдаьккхар, деша даха ха йоацача бераштa общественни хьисапе кхетам лулга віаштІехьдаккхара Наурски района халкъа депутатий моттигерча Советаша болх дика беш хилар. Цунца цхьана, комиссе заседанешка шоаш къамельаш деча хана республика Лаккхехьарча Совета депутаташа дийцар районе бераштa медицински гІулакх делга віаштІехьдаккхара даьнче хІанз а кхоачамбоацараш хиларах.

Масала, белгалдаьккхар, районе кхачарех 50 процент мара лораш тоьаш ца хилар. Из бахьан долаш хІанз а Іалашдаьдац берий унахцІенонна, цар физически нервно - психологически дегІахара, берий унахцІено ца талхийтарах чІоагІъярах, лазараш кІезигдара тІерзаь унахцІенонни низ болийтен мероприятеш чакхъяхара хадданза медицински терхо елга.

Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совето халкъа депутатий Совета Наурски райисполкома могадир деша даха ха йоацача берий учреждений сеть діахо дегІайоалаяран бераштa медицински гІулакхаш дикагІа даран тІадерзадаь гІулакхаш кхы тІа а кийчделгеи чакхдоахилгеи.

БАШКИРСКИ АССР. Учалински Къахьегама ЦІеча Байракха орденa горно-обогатительни комбинате лаьттаи ченех дикагІа пайда эца гІерташ віаштІехьбаьккхаб болх. Цу хьакъехьа лоархІамегІа дарех гІулакх да укхаза производства технологи кхетамца віаштІехьяккхар.

Ший ханнахьа геологически кийчо а еш діадоладу технологически балхаш. Эксплуатационни разведка денешка хьежжа оттаду рудах мел дукха металл доалл цІена хьахьокхаш дола карташ. Пайдане оахналаш доахкача моттигашка картировани яра йола училищий опыт бесаш долча металлурге Министерства мога а яь кхыча предприятеи балха юкъеяхийта аьнна рекомендаци енна я.

Учалински горно-обогатительни комбинате пайда эц рудни йоацача бийдалах — моттиг мукъайоаккхаш нийсдуча жагІах.

СУРТА ТІА: жагІа тІаботташ латт.

В. ВОНОГА сурт.
ТАСС фотохроника.

ДОЬЗОЛ ДЕХЬАРА

Ангола Халкъа Республике чІоаттгІа теркам тІабохийташ леладу дешанза хилар діаданнхара гІулакх. Хьехархой - добровольций 75 эзар сат чувоагІаш йола отряд мехка ерригача провинцешка болх беш я. 1976 шера денз ядде а деша а Іомаваь 900 эзар совгІа сат.

СУРТА ТІА: дешанза хилар діаданнхара йолча курсашкара занятеш.

ТАСС фотохроника.

Вай доттагІий опыт

ШЕ ШИЙНА ГОВЗАНЧ...

Разград яхача болгарски города юкъе я «Іайха де» яха ателье. Заказчикага йоах приемщица:

— Дукха бап укхаза бе беза болх: кач юхабулларгба вай, маннеташ тоаергья контрастни кІадаца, тІаккха хьа коч цІена яр санна хургья.

Ший коч тоаярга хьежаш Іохов заказчица. Закройщица віалла йнза яргйоацаш йола операцеш ль лаьначул тІехьагІа, цо ше бертба діахо бе бева болх хІамаш тегача машинаца.

ХІаьта цу хана ателье чубоагІа кхыбола кхалнах — хІараяр ший гІулакха еяй: барзкъа даккхийта, примерка е, кач хувца, юбка тега. Опытни мастераша Краева Йорданкаи Илиева Донкаси біарг а лоххаш, шийна барзкъа дира мел эшаш дар долаш да укхаза: хІамаш тега машинаш, барзкъашта етта аьшкаш, примерочни. Лоха да цу балхах доаха маьхаш а.

Из дилла хулараш мо йоаца ателье хьаьра хьанъехьара къамаьлаш хиннача хана, дукхача скептикаша йоахар: «Духхьал из дар данза дисар: наха шоаш шоай барзкъаш тегилга, кІалтІадоахилга, шоаш барзкъаш доахилга». ХІанз гучадаьннад ателье дукхача наха діаяйза хилари хьаштдолаш хилари, къаьстта кагирхошта. ХІанза хьахиннача хІара дезала йиш мичай цу сахьате хІанзарча ханара хІамаш тега машин эца. ХІаьта опытни специалиста ду гІо а дилли ваш.

«Іайха де» яха дунен халкъашта юкъера ассоциаци йолаш йола ткъоалагІа шу да. Цун членалла діакхъенай езткъе итт пачхьалихе, цу даькъе Япони, Чехословаки, ФРГ, Англи, Франци. Шерра хьаллаьцай из Болгаре а. Укхаза хьаль я «Іайха де» салаш йолча тикай, отделий, мастерской, ателией сеть. Пловдиве, масала пхиъ я цу тайпара тика, Русе — кхоъ, ерригаш а шовзткъе итт я уж НРБ.

Русерча цу тайпарча тикаех цхьание ассортимента юкъе я, масала, дахчаи панелаш, планкаш, рейкаш, тховна тІаетта дранка, инструменташ, дахчанеи металлаи обработка яра йола станокаши оборудовании, хІанзарча хаьара нах чубаха моттигаш, дачаш кийчъеча эшаш йола хІамаш. Тикай заведующеша, товароведаша, снабженцаша хадданза бувзамаш лоаттаду мехка заводашцеи фабрикашцеи, наха чІоагІагІа хоатташ дараш нийду. Шоай аргІагІа, дуккхача предприятеша хьайийллай тикашка шоай фирменни прилавкаш.

Дукха ха йоваш чІоаггІа наьха теркам тІаьза предложени елар Габроверча «Серп и молот» яхача кога гІирс беча фабрика коллективо — прилавкашта ах боараме мара баь баланза бола кога гІирси галантерейни товараш, лаьрххІача упаковкашта чу а йоахкаш йола цу изделешта эша ерригa материалаши лоаттае.

Фу гІойле хургья цунах предприятена а хІамаш нийераштa а?

— Цкъа-дале, йоах фабрика директора технически дешашта волча заместитела Попов Симеона, — диика кІезиг-лургда тха квалифицированни балхахой кулгаша хьега деза къа. ДикагІа пайда нйбергба материалех. Кога гІирсал совгІа оаха лоаттаергья маІача наьха бохчай, дІоагІаш чудохкадергий полуфабрикаташ. ХІамаш нийераштa хулча гІойленах дийцача, цар лохагІча маьхех йио уж хІамаш, полуфабриката изделей маьхаш лохагІа ма дий. Цул совгІа, кІезига бац моллагІа хІама шоай кулгашца хозъе лоаш бола нах а.

ХІанз укх сахьате заводо арахец итт издели-полуфабрикат, амма творчески коллективо оттаьр 25 артикуль и.

Укх шера «Іайха де» яхача системе гІолла юкъейоалаергья доазол дехьарча фирмашца цхьан гІулакхаш а леладеш кийчъяь йола 60 керда издели. Шийгара лоагІа даанъа лоац яйгача промышленноста министерства. Февраль бетта віашагІъеллай цо Софе цу профила изделеех йола хьалхара выставка. Цига торгови организацешка гойтар шоаш шоашта блузкаш, кочамаш, костюмаш, кхыйола комплекташ тега йиш хулийтаргйола шовзткъе итт совгІа пакеташта чу а йоахкаш йола моделаш. Моттигерча промышленноста предприятеша арахеца кийчъьяй шо-шоай доалахьарча боахамашта эша нерда инструменташи габариташ йоккха йоаца техникеи. ЛерхІаш да діахо йодача хана цар схемаш, чертежаш, кхыметтал учебни фильмаш а тела.

Амма из діахо йодача хана хургдар да. ХІанзарчоа тайп-тайпарча подразделеней коллективаш де гІертар да «Іайха де» яхача система тикашкарча изделей номенклатура тайп-тайпара хургйола хІама дар.

Галина ШИНКОРЕНКО,
АПН корр.

София.

Бохалургбоаца Дамаска лоІам

Тахан Сирена тІалатта, эккхам хилар кхерам болаш йола Гаргарча Малхбоалера хьал холай цун столица тІерча сибатага хьежача. Массаза а санна, горожанехи автомашинехи хьалйиза я Дамаска улицаши майдаши. Геттара ІуйрИйна денз боад къовлаьбаллалца боккха баьнна наьх санна гІар-тата доал «Хамидие» яхача цун малхбоалехьарча базар тІа, торгови мугІарашка. Ханханиахьа, ламаза ха хилча салот декх маьжиге. ХІара денна тІакхІ аьле нахах хьалйизе хул кафеш, ресторанаш, бараш.

Ах фронтовой лоархІаш йола город (віашкабаь тІом сопабаьча доазонга кхаччалла массехк итташ километраш мара яц). Діахо а хьалъенна тбаеши я. Хьалъеш я гостиницаши чуІеча цІеной кварталаши. Путепроводаш чакхйоах, тІаьш техи. Хьахул баьццара скверашп.

Уж да эттара хьалха Дамаске — унзаръялара е са хьовзара белгалонаш бацха гойташ йоацача городе венаьчун біарг тІаотташ дола хІамаш. Город бокъонца терхалйича дог теш цига баха нах кхыметтел сатийна. чІоагІа шоай низахи республика кхоаннаши біубенна хиларах.

ХІаьта, а, моттигера газеташ хьадала, радио е телевидерашка ладуегІа, сирийцашна къамаьл де мара дезац мехка политически вахара цхь мишта беттаду хара. НизкъалагІа беттабаьта баьннаб из «хьеле эккхачв Шульца минал» тІехьагІа, иштта цІи тиллай укхаза ливано - израильски соглашени.

ХьалхагІа а санна ший позицеш тІа латт Дамаск тахан. Укхаза цхьанна а тайпара мегаргбоацаш лаьрхІаб хІанз центр Байрутах а еш Іарбашта духьала баь аргІанара барт, из «мошача кедра» мохк лоалла оттабе гІертилга санна а хеташ. Ливане диззаь доал шийга эца гІерт Израиль, белгалдаьккхар САР президента Хафез Асада, цунна политически, тІема, пропагандистски гІабаш а теха. Ший паргІатонахи суверенитетахи Ливан яккха гІерт из ше яха чу тІа хьатІа а йоалаяь. Цу дешa духьала хургья Сири, хІана аьлча цо кхерам тІатосс Ливана меттал, дерригача Іарбий дунена санна, иштта Сирена а.

Укхаза геттара дика кхетаду, вежарашха болча Іарбий мехка территорех тоъал доккха даакъа Израило діалецар кэмп - давидски бартах юкъарчал доацаш хьахинна хІама долга. Вашингтоно Іарбашта качъеккача сепаратни сделкай дрокка тІа хьахул тель-авивски доалахой экспансионистски амбицеш, шерьяю Іарбашцарен палестинцашцарен геноцидa политика.

Сирийцаш цхьаь бац агрессорийн уж хьаллоаттаберийн тийшача балхашта духьалара гІулакхаш чакхдоахача. Цу деношка Дамаске хиннача, ливано-израильски соглашения иштта хоадам боллаш мегаргйоацаш лаьрхІача ООП исполкома Председатела Ясер Арафата геттара харцахьа лаьрхІар израильски экспансионисташ ма могга хестабараи хьаллецараи тІаберзабаь Вашингтона викъ, Іарбашта духьала віашагІбеллача нердача бартa хьалхашка эттай тІехьтІехьа чІоагІлуш латта Іарбий шоай лоІамеча кхыча пачхьалкхений духьале а.

Іарбий дунен дерригa прогрессивни патриотически низаш гонахьа кхотаденна йола. США-ски Израилои Гаргарча Малхбоалене леладу тийша балхаш юхатохаш йола политически центр а хинна діаэттай тахан Дамаск. Мехка политически гІозарашка белгалдоах, Іарбий пачхьалкхений паргІата вахар ше карта тІа отташ латтача хІанзарча чоалханечен кхерамечен хьалашна берригача Іарбий солидарность чІоагІъе езаш уж хилар. шоай къамаи кортамукъале бахьан долаш лоаттабеча къовсаме Іарбий керттера гераз из хиларах тарра.

Цунца цхьана сирийски патриоташ цхьатарра уйла йолаш ба дерригача Іарбий антиимпериалистически низаца СССР-цеи социалистически содружества кхыча пачхьалкхенашцеи цхьана леладу гІулакхаш ма могга чІоагІданза дарг ца хилара. Советско - арабски гІулакхаш кхотаделча хов царна тешшаме паргІато, кортамукъале, прогресс хургйолга.

Вай мехкийи халкъийи доттагІали віаши цхьана леладу гІулакхаши, хьакхайкадир САР премьер-министра Абдель Рауф Касма советски специалисташа гІо а деш Дамаскера гаьна доацаш тилла Эль-Гама тІий хьаделлача дукха ха йоацаш хиннача торжествени церемоне, империализмаиеи сионизмаиеи духьала, маьар, паргІато, социальни прогресс бахьан долаш лоаттабеча вай юкъарча къовсама хьашташтa ма хеттара да.

...Якар деш йоаца республика «кхетае еза» яхаш тІехь - тІехьа дукхагІа кхерамаш тІатув Тель-Авивои Вашингтонои паргІато езача Сирена. Цхьабакъда, Дамаске цу кхерамашта сагота боацаш, шоай низех чІоагІа біубенна, шоай цхьоагІонхоехи цІенача доттагІаха дог тийша ба.

Владимир ЧЕМОДИН,
АПН себ. корр.

Дамаск.

ДОАХАН УНАХЦІЕНА ХИЛИЙТАР ДУХЬА

Вай вахаре доккха маІан долаш да доахан лелор-кхедар а цар продукташ алсамйоахаш балхаш дар а.

Доахан леладара чІоагІа терко ю вай пачхьалкхено. Из дика кхетаду хьайбаш леладераша, ветеринарни лораша. Хьацартьа вай, масала, Ачхой - Мартановски районера «Самашкинский» совхоз. Укхаза ветеринарни болхлоша хадданза къовсам лоаттабу доахан цамогаш ца хилийтар духье. Цу хьакъехьа совхоза керттерча ветеринарни лоро Дебиров Іимрана дувц:

— Шо-шоай хайашка кийс а деш чакхдоах оаха доахан-за лазараш ца хилийтара тІадерзадаь профилактически балхаш. Сибирска язва яхача лазара духьала - моллхаш тох оаха март—апрель бетташка. Рожа-нума яхача хьеккхарчашта хулача лазара духьала вакцина техар.

Укх деношка тІатеІІа къахьегаш ба ветеринарни лораш къона бежанаш лоаман даьгІенашка дахийта кийчдера: сибирски язва, бруцеллез яха лазараш дай хьомаш цІий доах, тохкамаш ду.

Цамигарех доахан лорадара гІулакха дика толамаш доахаш хиларца белгалбаьнаб ветеринарни болхлой. Царех я хьакхарчІий ферме санитар йола Воронкина Вера, № 2 йолча цурай-товарни ферма санитар Хатуева Зайван кхьбараш.

Лоаман даьгІенашка хьинаре болх бу хьайбаш леладераша Катиров Салманеи Батаев Іабдул-Халакъея. Доккха новкъостал ду цар хьайбаш унахцІена хилийтара гІулакх деш болча ветеринарни болхлошта, чІоагІа йоакхо ю хьайбаш диза хилийтара, царна ший ханнахьа хий молаяра.

А. ЗАИПУТДИНОВ.

ТХА КАЛЕНДАРЬ

6 ИЮНЕ — А. И. ХАЧАТУРЯН, СОВЕТСКИ КОМПОЗИТОР ВАЬЧА ДИЙНАХЬА ДЕНЗ 80 ШУ

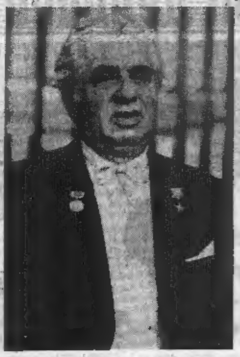

СССР халкъа артист Арам Ильич Хачатурян — хӀанзарча хана эгтара чӀоагӀагӀа гӀорбаьнна болча композиторех цаӀ. Музыкальни культура историна юкъедахад цунна карагӀдаьннар дикa хӀамаш. Композитора язъаь симфонически камерни произведенеш, иллеш, балеташ советски халкъа духовни культурах дӀакъаста йиш йоаца даькъа хинна дӀа а эттай деррагача дуни тӀа ловрхӀаш а я.

«Спартак» яха балет — эгтара йоккхагӀа е къаьгагӀа а йола произведени я Хачатуряна. Балета музыкаца чӀоагӀа екаш йола революционни вдесс хӀаьзарча хаяаца чӀоагӀа дика тарьо из произведени.

Сийлахь-боккхача Даймехка тӀема шерашка А. И. Хачатурян хьинаре музыкально-общественни болх беш хиннав, тӀемахошта концерташ уаттадаьд. Цу бирсача шерашка язьбь цо «Гаянэ» яхача балета йола музыка.

Из хиннав музыкантий массехк тӀехье ихстам дуп... волаь, талант йола педагог.

Советски музыкальни культура дегӀайоалаеча доккхий гӀулакхаш карагӀдуларех А. И. Хачатуряна 1973 шера еккад Социалистически Къахьегама Турпал яха сийлен цӀи. Из хиннав Ленински цхьезз СССР Паччахьалкхени премей лауреат.

СУРТА ТӀА: А. И. Хачатурян (1974 ш.).
ТАСС фотохроника.

Ӏилмай кандидат

Укх шера апрель бетта Тбилисерча Я. С. Гогебашвиле цӀерагӀча педагогически Ӏилмай Ӏилма-тохкама институте кандидатски диссертацена защита яьй Битиева БайсагӀара Нинас. Диссертаци хетаеь я уж исторически дегӀаахар Кавказерча кхыча халкъащцеи Россецеи культурни экономически бувзамаш хилар, Октябрьски социалистически революци хиннечул тӀехьагӀа царна интернационализаци яр Бахьан долаш, нохчийн гӀалгӀайн юрташка хьекиннача прогрессивни педагогически идеяштеи традицештеи тохкамаш дара.

Автора дика тешаваш хьагойтад, вейнахе фольклорни произведенеш, цхьанна хӀаманца бувзам боаццаш доле къастта хӀама а доацаш, нохчийн гӀалгӀайн халкъий дегӀаахара исторически, социально-экономически хьалий, цар культурни экономически бувзамий кӀийлен тӀа хьахиннa хӀама хилар, къам шийн тайпара хилар къам шийн чӀора чукьерчаш хиларца, къаьстта сонталца дувзаденнa ца хилар.

БайсагӀара Нинас диссертаце тӀа баьча бокка процесс ше я вай мехка дипла долаш доле хӀама а хинна дӀаэттача къамаша цхьана гӀулакхаш леладаро, советски халкъашта юкъерча доттагӀала, цар цӀенача дег тӀера вӀаши дош долча новкъостала масала: язъьй Л. Н. Толстой цӀерагӀча Нохч-ГӀалгӀай паччахьалкхен университета, Ӏилман кулгал даьд Дагестански Ӏилманхоша доцента С. М. Омаровеи педагогически Ӏилмай доктора А. Ш. Гашимовеи, кулгал дара Ӏилман учреждени хилар Тбилисерча А. С. Пушкина цӀерагӀча паччахьалкхен педагогически институтез, оппоненташ бар педагогически Ӏилмай доктор А. Ф. Хинтибидзеи Ростовски паччахьалкхен университета кафедра заведующи, профессор А. Д. Алферови.

Н. Б. Битиевай тохкамо тертам тӀаоз ше практически лостам болаш хиларца. Автора кхоачам бац вена йӀоахале дьахиннa нохчийн гӀалгӀайн халкъий кхетам балара прогрессивне идеяши традицеши хьекъобастадарех — прогрессивни дар къаденначох, шийн ха яьнна даьнначох, реакционнийнок кӀаьта а ета а нийсе хьекъобастадар дика дика а данзе дергдоацаш а хӀама долашехьа из хьож юкъерча образовательни школай IV—VIII классашкарча дешархошта къахьегама а нравственни а кхетам балара царех пайда эцара тороеешка. Рекомендацеш дикъ шера (1976 шера денз 1980 шерага кхаччалца) НГӀАССР дукъ-дукъерча районашка опытно - экспериментальни балзаш деш тетдай, хьехаш я ЧИГУ калгъа педагогика спецкурсашкаи спецсеминарашкеи. Автора дукхаза выступленеш яьй хьехархошта хьалхашка.

Тохкамий материалаши НГӀАССР хьалашка юрташкарча школай дешархошта къахьегамеи нравственни кхетам баларе эффективность лакхъяра дахкъера рекомендацеши шедо йоацаш боккхача йоархӀаме я вай республика хьалгъа образоване бергигача болхлошта. Цудуъе, соне хетачох, бакъахьа хургдар Нохч-ГӀалгӀай книжни издательства Н. Б. Битиевай тохкамаш къастача книжка кепе яьхархошта йолча методически пособе кепе ме хулпе сиэегӀа еродахара уйла йина.

Нохчаштеи гӀалгӀаштеи юкъе педагогически теорей исторей дахкъера педагогически Ӏилмай эгтара шалара кандидат я Битиева БайсагӀара Нина. Вай университета филологически факультета эрсийн гӀалгӀайн меттай а литература а отделени яьнна я из. Цул тӀехьагӀа педагогика кафедое болх бе йиттар Н. Б. Битиева, кӀаьта хӀанз университета болх беш а я.

И. КОТЕЛЬНИКОВ,
ЧИГУ доцент.

МЕТОДИСТИЙ-КОНСУЛЬТАНТИЙ ДЕШАР

КПСС обкома политически сердалон ЦӀагӀа методисташ - консультанташ кийчбаьа шера йолча республикански школе укх денойшка чакхъяьлар тӀехьара занятиш. Школа ладувгӀарашта шера лекцеш йийшай: марксистско-ленински теорех, КПСС политиках, КПСС историех, марксистско-ленински философе ларрех, политэкономех, КПСС экономически политикаи, Ӏилман атеизма ларрех, коммунистически нравственностах долча ленински Ӏилмах, дуней халкъашта юкъерех, деналех, партийни пропаганда методикаи, педагогикаи, психологехи.

Лекцеш йийшар: партийни, советски балхахоша, Ӏилманхоша, кузий преподавателаша.

Школе шера семинарски, практически занятеш хилар, ладувгӀараша рефераташ язйир, хӀаьта дешар чакхдоалаш экзаменаш а дӀаелар.

Д. КОДЗОЕВ.

НАЬХА МОГАШАЛ ЛОРАЕ

Ткъаь пхиъ шу гаргга ха я Савинова Галина Александровна Малгобеке лора болх беш хьайоагӀа, хӀаьта цун балха стаж-м ерригa дӀалаьрхӀача дукха дукхагӀа я — шоазткъа шу.

Тамашийна а хала а хинад цу кхалсага вахар. Из хьалхийнай городе Вологде. Цига дийша чакхъяьккхай 1946 шера фельдшерско-акушерски школа.

Цкъаза хеталуш да: халонаш саг дийша я ваьнна вахаре новкъа ваьлча шийсу дьйина. ХӀаьта Галина Александровнай вахара халонаш ла йийзар деша лгӀача хана. Из хинннай вай мехка Сийлахь-боккха Даймехка тӀом лаьтта ха.

— Тхо, студенташ - медикаш, — дагалуврц Савиновас, — госпиталашта шефство лелае езаш дар. Дени буси дежурнеш а долаш чое хинна бӀухой вегоааш тӀера йо а боахам цӀарие юкъхьанцара гӀо дера оаха. — Йицлац сона тӀом чакхбаьнна хинна моттигаш, цига сыпной таф оалача лазаре дукхьала къовсам лоаттабе ухлйтар тхо. Сощара мехкарий 6—7 бус наб ца еш, цӀагӀара цӀагӀа чуухтташ, из лазар йола моттигаш лохаш лелар.

ТӀом чакхбаьлча наьха унахцӀено лоралга хьинаре даагӀа лоапаш худ Савинова.

1958 шера Галина Александровна яха йоагӀа Малгобеке. Юккъанне но болх бу акушерка йолаш, хӀаьта цул тӀехьагӀа. Пседахерча больница перттерча лора декхараш кхоачашдеш. СогӀагӀарча медпункта заведующа йолаш.

1965 шера денз из болх беш я города цхьан медпункта заведующи йолаш. Цу медпункта чуйоагӀача участке бахача наха ше евзалийтай Савиновас, евзалийтай шийн къахьегамца. Дукха бе цо дарба дааь нах.

ХӀаьта Савиновайна бернал оаьа ноаной-м дагарбаь варгвац.

С. ТЕМИРХАНОВ,
тха штате воаца корр.

САЛОӀАЧА ДЕНОШКА

4 июнь

С. М. Кирова цӀерагӀа культурах салаӀарен парк. 10.00. Болх беш я аттракционаш. 10.00. «Илли дӀадарха ара гӀолла» яха радиоконцерт. 11.00. Йоккхача теннисах йола спортивни яхьаш. 14.00. Халхараш, ловзараш, викторинаш. 16.00. «Ӏалам лорадар» яха лекци. 17.00. Горьке цӀерагӀча клуба художественни самодеятельноста концерт. 18.00. «Оргтехника» объединене культура ЦӀен художественни самодеятельноста концерт. 20.00. «Ӏалами саги» яха кинофестиваль.

В. И. Ленина цӀерагӀа культура Дворец. 9.00. Болх беш я «УнахцӀено» яха клуб. 10.00. Болх беш я кино дезарий клуб-лаборатори. 10.00. Болх беш я берий аттракционни майда. 13.30. «Са мохк — са республика» — радиолектори. 18.00. Баьццара театр. Двореца вокально-инструментальни ансамбла концерт. 19.30. Халхарий зал. Болх беш я «ВӀашагӀкхетар» яха дискоклуб.

Химикий культура Дворец. 11.00. «Ахна, ахна вай долча девад — йӀовхал а хозал а цо цӀийца енай» яха пионерски латерейн берий майдаши хьаеллар. 18.00. Социалистически яхь хьалхе лелаерашта хетадаь «Тха кӀира» яха радиожурнал. 19.00. Эстради иллеи музыкан сайре.

Н. К. Крупская цӀерагӀа культура Дворец. Болх беш я машиннаькъахой революце тӀема къахьегама сийлен музей. 14.00. Болх беш да «Къона ленинец» яха берий кинотеатр.

5 июнь

С. М. Кирова цӀерагӀа культурах салаӀарен парк. Гонахьара Ӏалам лорадара Ерригсоюзни ди. 10.00. Зизайн кактусийн выставка. 10.00. Болх беш я аттракционаш. 10.00. «Россия — са Даьхе» яха радиоконцерт. 14.00. Халхараш, ловзараш, викторинаш, конкурсаш. 16.00. «А. С. Пушкин Кавказе» лекци. 17.00 — Нохч-ГӀалгӀай паччахьалкхен филармоне струнни квартетеи цун солистийн концерт. 18.00. Н. К. Крупская цӀерагӀа культура Дворецa художественни самодеятельноста концерт. 20.00. «Саги Ӏалами» яха кинофестиваль.

В. И. Ленина цӀерагӀа культура Дворец. 11.00. «Фаьлтийн приключеней дуней тӀа» яха киноклуб. Гойтаргда «ШайтӀилг» яха фильм. 11.00. Болх беш я аттракционий берий майда. 14.30. Библиотека. «Парте вай коммунизмага дуг» яха книжкай выставка, хьалхашкара беседа. 15.00. «Хьа къахьегам — хьа дахкаре» яха радиолектори. 19.00. Баьццара театр. Оперни студе концерт. 19.30. Халхарий зал. Болх беш я «ВӀашагӀкхетар» яха дискоклуб.

Химикий культура Дворец. 11.00. А. С. Пушкина фаьлгӀий дуней тӀа еш йола путешестви. 14.00. Волейболах йола спортивни яхьаш. 18.00. «СССР международни хьал» — лекци. 19.00. Эстради иллеи музыкан сайре.

Н. К. Крупская цӀерагӀа культура Дворец. 12.00. Болх беш я машиннаькъахой революце тӀема, къахьегама сийлен музей. 14.00. Болх беш да «Къона ленинец» яха берий кинотеатр.

ФЕ ХИЛА

Массехк ди хьалха «Ловзан фо» яхача Нохч-ГӀалгӀай гӀишлон управлене пионерски лагере хилар Нохч-ГӀалгӀай АССР пионерски организаце 60 шу дизара хетаяь республикански пионерски слет. Цига даекъа лоацаш хилар республикера ерригача районашкара наькъашка лелара къоначa инспекторий (ЮИД) отрядаш.

ЮИД яхьий программана юкъейоагӀаш яр наькъашка лелара правилех йола экзаменаш, укх тайпара хаттараш а оттадаь: велосипедистий декхараш, пассажирийн гӀашлойн декхараш, автотранспорта разводка, даймехка автомобилий тайпаш, кхыдола дешаш.

Наькъашка лелара правилай конкурсе вкорсвa юкъебар ГАИ инспектораш, Октябрьски УТТ-и «Чечингстройтранс» яхача ПАТО-и наькъашка лелара кхерамзлена бола инженераш П. С. Федорченко, А. С. Яндиев, С. М. Кирова цӀерагӀча культурах салаӀарен парка берий сектора заведующа Г. Г. Краснокутская, Заводской района автомотолюбителий общества викал Е. Е. Крюков, ГАИ штате воаца дружинник И. Н. Годлебский.

Дерригача хаттарашта дика жопаш тийлар хьалхара моттиг яьккхача Заводской районерча № 20 йолча юкъерча школа дешархоша, шоллагӀа моттиг яьккхар Октябрьски районерча № 34 йолча юкъерча школа юидовцаша, кхоалагӀа моттиг — Шелковски районерчарга кхьачар. Котбаьнарашта НГӀАССР МВД ГАИ сийлен грамоташи мaьхе совгӀаташи делар.

Пионерски слето хьалхехкар наькъашка лелара правилаш бераша дика Ӏомаеш хилар, хӀаьта иштта цига хьекар берий сенпостайн автомоделизман гӀулакхаш иштта лел.

* * *

Наькъашка зуламаш ца хилийтара республика ГАИ бердига болхлойи шерра общественности оарцагӀььйнаяле а наькъашка лелача транспортни средстваша аварейи хӀанз а еш я. Тамаш йолаш хӀама да йоккха автомашинаш пargӀатта лелача наькъашка мотоциклаш вӀашкаеттаялар. Город Гудермесе машиннакъ болчара «Джалка» яхача совхоза шоллагӀча отделенегахьа бодача новкъа водаш «Ява» яхача мотоцикла водителa А. А. Яковлева водителa А. Висерхаджиева лехкаш дукхьала йоагӀача мотоцикла-на шийн мотоцикл тӀатехай. Иштта мотоциклаш вӀашка техай Шелковской районерча Червленная яхача станице В. А. Чистяковеи Я. М. Вахабовеи. Цу шинна моттиге мотоциклай водителаш чӀоагӀа лоза а баь больнице бихьаб.

ДӀадахача кӀирагӀа (28 май — 2 июнь) вай республика наькъашка 47 автоавари хиннай, 3 саг веннав, 38 саг лозавеннав.

НГӀАССР МВД ГАИ.

Редактора заместитель
М. М. ХАМХОЕВ.

ДЕША ГӀО!

ГРАЖДАНСКИ АВИАЦЕ МИНИСТЕРСТВА ДӀАКХАЙКАДУ ДЕШАРА УКХ ЗАВЕДЕНЕШКА ДЕША НАХ ДӀАЧУЙИЙБЕШ ХИЛАР

ЛАКХЕРА ДЕШАРА ЗАВЕДЕНЕШ:

Ленина орден лелаю Гражданска авиаце академи: фега гӀолла беча наькъа инженераш кийчбу. Дешаш йоаккха ха — 4 шу. 196210, г. Ленинград, М-210, Авиагородок.

Гражданска авиаце Актюбински лакхера летни училища: инженераш-пилоташ кийчбу. Дешаш йоаккха ха — 4 шуи 2 бутти. Подготовительни отделенеш а я училища. 463019. г. Актюбинск, Молдагуловай улица.

Гражданска авиаце Кировоградски лакхера летни училища: инженераш-пилоташи инженераш-штурманаши кийчбу. Дешаш йоаккха ха — 4 шуи 2 бутти. Подготовительни отделенеш а я училища. 316005. г. Кировоград, Добровольске улица.

Къахьегама Цеча Байрака орден лелаю Гражданска авиаце инженерий Киевски институт

Цо кийчбу:

гӀетташ йолча аппараташтеи двигателаштеи эксплуатаци яра бола инженераш-механикаш;

авиационни оборудованена, аэропортий электрооборудованена технически эксплуатаци яра бола инженераш-электрикаш;

аэропортий авиационни радиоэлектронни оборудованена, радиолокационнийна радионавигационнийна системашта технически эксплуатаци яра бола радиоинженераш;

довгора-машиндаьтташта тохкам барак пайда эцара бола инженераш-механикаш (дешаш йоаккха ха — 5 шуи 6 бутти);

электронни вычислительни машинашта, управление автоматизированни системашта бола инженераш-системотехникаш;

аэродромаш хьалъяра бола инженераш-гӀишлошхой;

аэропортий автоматизацеи механизацеи средствашта технически эксплуатаци яра бола инженераш-механикаш;

фегарча транспорта экономикайеи организацеи бола инженераш-экономисташ (дешаш йоаккха ха — 5 шу).

Гражданска авиаце инженерий Московски институт

Цо кийчбу:

гӀеттача аппараташтеи двигателаштеи эксплуатаци яра бола инженераш-механикаш;

авиационни оборудованена технически эксплуатаци яра бола инженераш-электрикаш;

авиационни радиоэлектронни оборудованена технически эксплуатаци яра бола радиоинженераш (дешаш йоаккха ха — 5 шуи 6 бутти);

электронни вычислительни машинашта, управление автоматизированни системашта бола инженераш-системотехникаш;

фегарча транспорта экономикана, организацена бола инженераш-экономисташ (дешаш йоаккха ха — 5 шу).

Ленински комсомола цӀерагӀа Гражданска авиаце инженерий Рижски Краснознаменни институт

Цо кийчбу:

гӀеттача аппараташтеи двигателаштеи эксплуатаци яра бола инженераш-механикаш;

авиационни оборудованена технически эксплуатаци яра бола инженераш-электрикаш;

аэропортий авиационни радиоэлектронни оборудованена, радиолокационнийн радионавигационнийн системашта а бувзама системашта а технически эксплуатаци яра бола радиоинженераш (дешаш йоаккха ха 5 шуи 6 бутти);

электронни вычислительни машинаштеи управление автоматизированни системаштеи бола инженераш-системотехникаш;

фегарча транспорта экономикаеи организацеи бола инженераш-экономисташ;

къахьегами алапаи вӀаштӀехьдахаран цари нормировани яран бола, инженераш-экономисташ (дешаш йоаккха ха — 5 шу);

бухгалтерски учета бола экономисташ (дешаш йоаккха ха — 4 шу).

ЛЕТНИ УЧИЛИЩАШ:

Советски Союза Турпала П. Ф. Еромасова цӀерагӀа Гражданска авиаце Бугурусланска летни училища
461600, Оренбургски обл., г. Бугуруслан.

Гражданска авиаце Краснокутски летни училища
413240. Саратовски обл., г. Красный Кут.

Советски Союза Турпала Г. А. Тарана цӀерагӀа Гражданска авиаце Сасовски летни училища
391600. Рязански обл., г. Сасов.

Гражданска авиаце Кременчугски летни училища
315320. Полтавски обл. г. Кременчуг.

Гражданска авиаце Кировоградски летно-штурмански училища
316005, г. Кировоград, Добровольске улица.

Самолетий пилоташ кийчбу Бугурусланск, Краснокутски, Сасовски летни училищаша. Кременчугскичо — вертолетий пилоташ. Кировоградски летно-штурмански училище — фега гӀолла деча наькъашта управлени яра бола специалисташ. Дешаш йоаккха ха — 2 шуи 10 бутти.

ЛЕТНО-ТЕХНИЧЕСКИ УЧИЛИЩАШ:

Гражданска авиаце летно-технически училища

Цо кийчбу:

гражданска авиаце самолетий пилоташ;

самолетий радиооборудованена технически эксплуатаци яра бола радиотехникаш;

самолеташ лехкарен Ӏохувшаярен лаьттан тӀарча средствашта технически эксплуатаци яра бола радиотехникаш. Дешаш йоаккха ха — «Пилот» яхача специальноста 2 шуи 10 бутти; технически специальносташта 2 шуи 9 бутти.

644087. г. Омск, Аэропорт, ОЛТУ.

Гражданска авиаце Рижски летно-технически училища

Цо кийчбу фега гӀолла деча наькъашта управлени яра бола специалисташ, самолеташ лехкарен Ӏохувшаярен лаьттан тӀарча, радиосредствашта технически эксплуатаци яра бола радиотехникаш. Дешаш йоаккха ха — «Фега гӀолла деча наькъашта ю управлени» яхача специальноста 2 шуи 10 бутти; технически специальносташта — 2 шуи 9 бутти.

226060, г. Рига, О. Импоту ул.

АВИАЦИОННО-ТЕХНИЧЕСКИ УЧИЛИЩАШ:

Гражданска авиаце Иркутски авиационно-технически училища
664009, г. Иркутск, Советски ул., 139.

Гражданска авиаце Кирсановски авиационно-технически училища
393350, Тамбовски обл., г. Кирсанов.

Гражданска авиаце Троицки авиационно-технически училища
457100, Челябински обл., г. Троицк.

Гражданска авиаце Фрунзенски авиационно-технически училища
720084, г. Фрунзе, Академика Луцихина ул., 60.
Цу училищано кийчбу самолеташтеи авиадвигателаштеи технически эксплуатаци яра бола техникаш-механикаш.

Гражданска авиаце Выборгски авиационно-технически училищо кийчбу:

самолеташтеи авиадвигателаштеи технически эксплуатаци яра бола техникаш-механикаш;

транспорта а мехкдаьттеи гази дӀаоттадаь лоаттадара а бола техникаш-эксплуатационникаш.

140303, Московски обл., г. Егорьевск.

Гражданска авиаце Криворожски авиационно-технически училищо кийчбу:

самолетий радиооборудованена технически эксплуатаци яра бола радиотехникаш;

авиационни прибораштеи самолетий электрооборудованенеи эксплуатаци яра бола техникаш-электрикаш.

324020, Днепропетровски обл., г. Кривой Рог.

Гражданска авиаце Ленинградски авиационно-технически училищо кийчбу:

авиационни моахьаш дӀаяха кхухьилга вӀаштӀехьдахаре бола техникаш-технологаш.

192104, г. Ленинград, Литейни проспект, 48.

Гражданска авиаце Мински авиационно-технически училищо кийчбу:

самолетий радиооборудованена технически эксплуатаци яра бола радиотехникаш а авиационни прибораштеи самолетий электрооборудованенеи эксплуатаци яра бола техникаш-электрикаш а.

220105, г. Минск, Чижевски ул., 69.

Гражданска авиаце Рыльски авиационно-технически училищо кийчбу:

самолеташ лехкарен Ӏохувшаярен лаьттан тӀарча средствашта технически эксплуатаци яра бола радиотехникаш.

307330, Курски обл., г. Рыльск.

Гражданска авиаце Славянски авиационно-технически училищо кийчбу:

самолеташтеи авиадвигателаштеи технически эксплуатаци яра бола техникаш-механикаш;

тӀуьтташ йола самолеташи аэропортий электроустановкаши сердалонца-технически Ӏалашъяра средствашта технически эксплуатаци яра бола техникаш-электрикаш;

аэропорташка механизаце средствашта технически эксплуатаци яра бола техникаш-механикаш;

авиационни прибораштеи самолетий электрооборудованенеи эксплуатаци яра бола техникаш-электрикаш.

342213 Донецки обл., г. Славянск.

Авиационно-технически училищашка дешаш яккха еза ха — 2 шуи 9 бутти, Ленинградски — 2 шуи 5 бутти.

Кагий нахи мехкарийи!

Деша багӀача юкъагӀа беппига курсанташ доллача хӀаманца паччахьалкхено Ӏалашбеш ба: общежитешка бах, мах боацаш даа хӀамеи форменни обмундировани а, дика дешача курсанташта стипенди тел.

Общеобразовательни школа йистеяннахарах долча документаш тӀа дикеи тӀехдикеи мара оценкаш йоацаш бола абитуриенташ экзаменаш йоацаш дӀаэц Гражданска авиаце (ГА) Кировоградски летно-штурмански Рижски летно-технически училищашка «Фега гӀолла деча наькъашта управлени яр» яхача специальноста; Славянски АТУ — «Аэропорташка механизаце средствашта технически эксплуатаци яр» специальноста; Егорьевски АТУ — «Транспорт а мехкдаьттеи гази дӀаоттадаь лоаттадар а» яхача специальноста.

Грозненски авиаотряда кадрай отделене консультационни пункт йиллай. Цига долча бесса ха йиш я шун ГА ерригача дешара заведенешка деша дӀачуэцаро условех дола хӀамаш.

ГА ерригача дешара заведенешка документаш дӀачуэцар а деша волаш экзаменаш хаттар а г. Ростов-на-Донерча зональни приемни комиссе деш да. Зональни приемни комиссе дӀахьожавеш дола кахьат хьаьца йиш я Грозненски аэропорта кадрай отделенера.

Грозненски авиапредприяте абитуриентий группаш вӀашагӀа а техе, зональни приемни комисси йолча дӀахьожаю хьалхавалкхa сег а волаш.

Предприятеша хьожабаьча абитуриенташта льготаш тел. Хаттар долаш вар укх адресагӀа гӀо: г. Грозный-26, аэропорт, кадрай отдел. № 7 йолча автобусаца вода «Аэропорт» яхача на соцача хетте кхачалца.

ТЕЛЕВИДЕНИ

3 июнь
II ПРОГРАММА

16.10 — «Кхоана — мелиоратора Ди».

16.25 — «Вай доттагӀа — Ӏалам» (гӀалгӀай меттала).
16.55 — Телевизионни фильм.
17.20 — «Шун кхьхатех». Концерт (нохчий меттала).
18.30 — «Шоана, мелиораташ». Концерт (гӀалгӀай меттала).

УКХ

18.00 — ГурмегӀан искусствай говзанчий концерт.
18.57 — М. Динаева дешаста дакъа иллеши эшараши.
19.37 — Б. Эзанова лоаца дуцараш.
20.11 — Нохч-ГӀалгӀай музыка концерт.
19.20 — Эрсий арений аллаш.
20.05 — «Самъердамача таргӀе тӀа» (гӀалгӀай меттала).
20.35 — Къоначa исполнителий концерт.

РАДИО

4 ИЮНЬ

7.20 — Передачай программа. Хаоттанал бола хоам (эрсий меттала).
7.25 — «Юртара вахар». Хаоттанах бола хоам (нохчий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.33 — Передачай программа (гӀалгӀай меттала).
8.36 — Хоамаш.
10.15 — «Обществон зеннен» яха радиожурнал (гӀалгӀай меттала).
10.35 — Музыкальни антракт (гӀалгӀай меттала).
11.00 — «Къонал» яха радиожурнал (эрсий меттала).
11.30 — «Машара марша». Радиокомпозици (эрсий меттала).
12.30 — «Вай доттагӀа — Ӏалам» яха радиожурнал (эрсий меттала).
13.00 — Социалистически яхьа дневник (эрсий меттала).
13.10 — Музыкальни антракт (эрсий меттала).
15.15 — «СалаӀара минутай». Литературни передача (нохчий меттала).

5 ИЮНЬ
МЕЛИОРАТОРА ДИ

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Передачай программа (нохчий меттала).
7.33 — Передачай программа (гӀалгӀай меттала).
7.36 — Музыкальни антракт (нохчий меттала).
8.25 — «Шоана хаза мета лелараш» (эрсий меттала).
11.20 — Мелиоратора Денна хетаеь программа (эрсий меттала).
16.00 — «Школьный глобус» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
16.30 — «Къона тӀехье» (нохчий меттала).
18.00 — «Иллеца доттагӀал дорцадира» яха концерт (нохчий меттала).

УКХ

18.00 — Ю. Милютин. «Анютина глазки» яха оперетта.

Хоалмаш

Тахан республике гӀоллен Грозне хувцалуш морхаш а йолаш, сайренга юкъ-юкъе доггӀа а делхаш, малхбоалехьара секунде 3—8 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 25—30, Грозне 26—28 градус йӀовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоанен ломмеи хувцалуш морхаш а йолаш, пхьайолча моттигашка лаьгӀо доггӀа а делхаш, тайп-тайпарча оагӀонашкахьара секунде 3—7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилен фегара температура буйсанна 10—15, дийнахьа 18—24 градус йӀовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителa — 2-85-07; белхтоххьа секретаря — 2-84-69; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностеи транспортеи — 2-65-01; юрта бахана — 2-47-84; культура — 2-64-75; письмой — 2-56-87; корректорске — 2-69-89.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-69; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-56-87; корректорская — 2-69-88.

Газет арадувл шинарен ереи, шоаттен деношка

СФ00128. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 2896.